

Je Anglie s námi?

Užili jsme minule některé z věcí, které se na nás Angličanům nelíbí. Dnes se pokusíme vyložit, čím bychom si je mohli získat a čím si je skutečně získáváme. Naše propaganda je ovšem mladá, je zanedbaná a nespasí s mnoha potížemi od nedostatku peněz až po nedostatky osob. Děláme pochopitelně chyby; některé z nich jsou přirozené a omluvitelné, jiné jsou hloupé a zbytečné a stojí nás peníze, úctu i přátelství.

O naší propagandě v Anglii se toho doma ví dost málo. Znamená to, že je snad špatná? Smíme vůbec politickou propagandu posuzovat podle hluku, který vydává? Vzpomínáme při této příležitosti na malou epizodu z doby tak asi přede dvěma týdny: Německý velvyslanec von Ribbentrop se vrátil z jedné ze svých četných cest do Německa a aby nepřišel jen tak s prázdnou, přivezl s sebou dárek londýnské universitní knihovně: nové dějiny německého národa zrevidované nacistickými historiky a vyhovující tendencím Třetí říše. Londýnský tisk prostě zprávu zaznamenal bez komentářů, německý tisk se však dlouze o věci rozepsal a po něm také tisk ostatních zemí. Jedny československé noviny, bylo to tuším „České slovo“, otiskly zprávu s titulkem: Malé dary udržují přátelství. Ano, malé dary, přátelství... Každá hůl má totiž dva konce a světem, jak známo, vládne nevděk: na druhý den, když se londýnští studenti dozvěděli, čím je Hitlerův darův pro zahraniční věci, pocítil, propukly na universitě demonstrace a asi pět set studentů provolávalo hanbu starým německým válečníkům z Walhally i jejich moderním potomkům z Wilhelmstrasse. Den na to nakreslil pan Low, který je dnes nepochybně nejlepším karikaturistou všech zemí, obrázek do „Evening Standardu“: Vyslanec Ribbentrop, s pravicí nacisticky vztýčenou, odevzdává svoje Dějiny. Proti němu stojí universitní rektor, přijímá dar s hlubokou úklonou a nabízí zástupci Německa na oplátku tlustý svazek, na jehož deskách se stkví jméno autora a titul: Jack Rozparovač, „Můj životopis“.

Ribbentropův dar londýnské universitě byl ovšem propagační, ale byla to špatná propaganda. Německý vyslanec tím snad pomohl sobě v Berlíně, nijak však neprospěl v Londýně Německu. Bylo to netaktické, neopatrné, nerozmyšlené a netaktní. Byla to propaganda příliš zřejmá a příliš okázalá a už pro tuto okázalost nemohla mít v Anglii úspěch. Angličané jsou nepřístupní a podezíraví a bojí se přátelského nátlaku ještě víc než nátlaku nepřátelského. „My v Anglii“, řekl nám známý novinář, „velmi milujeme hudbu ale ještě víc milujeme ticho. Čím méně o vás budeme slyšet, tím víc na vás budeme myslet.“

O naší propagandě v Londýně.

Československá republika má ve všech zemích světa svoje zástupce. Bývá jich v jednom místě pět nebo deset nebo dvacet, podléhají služebně ministerstvu zahraničí a společensky formám a zvyklostem země, do které byli vysláni. Jejich platy jsou skvělé, díváme-li

se na ně očima Prahy; jsou směšné, měříme-li je životní úrovní třídy, k níž jako členové diplomatického sboru patří, a povinnostmi, které jim příslušnost k této třídě ukládá. Jejich společenské postavení je znamenité, jejich služební poměr už méně: dokud jde všechno hladce, nikdo si na ně nevzpomene. Jakmile se však stane v Praze vražda nebo jakmile se u nás přihodí železniční nehoda a cizí tisk se zmíní o našich domácích nedostacích, dostane v českém tisku příslušná legace menší kázání a pražské ústředí zavrčí: Proč jste to nepotlačili?

Za devatenáct let, která uplynula od převratu, vyleschlo naše londýnské vyslanectví mnoho výtek a udělalo při tom pěkný kus práce. Dnes už je dostatečně známo, že měla naše úřední propaganda v Anglii úspěch: veřejné mínění je nám nesporně nakloněno, neškodí nám už ani revisionismus ani německé vydírání. Metody, jimiž jsme dosáhli dnešního stavu, byly slušné a poctivé a tím právě byly přesvědčivější. Pracovali jsme realisticky a plánovitě a prokázali jsme mnoho trpělivosti a dobré vůle.

Podrobnosti? Byly by jistě zajímavé — ale smíme o nich vůbec mluvit? Bojíme se, že bychom jejich vylášením věci nikterak neprospěli; vojenský generální štáb také nechodí se svými plány na veřejnost. Stačí, vzpomeneme-li si na několik posledních událostí: jak to v Anglii prohrál Henleinův zahraniční ministr Rutha, jak vřelého přijetí se zde zato dostalo poslanci Jakschovi, jak příznivě psal celý anglický tisk o naší dohodě s německými aktivisty, jak příkrě byla odmítnuta celá německá kampaň proti naší republice. Stačí, vzpomeneme-li si na počet dopisů čtenářů, které vyšly v poslední době v „Times“, v „Daily Telegraphu“, v „Morning Post“ a v „Manchester Guardianu“ — v nejvýznamnějších anglických listech; vzpomeneme-li si na počet brožur, které kolují po Anglii, a na přednášky, které se zabývají naší republikou. Je mnoho věcí, o kterých u nás nikdo neví: když na příklad navštíví pan Ribbentrop jednou za rok lorda Derbyho, rozepíše se o tom celý světový tisk, mluví se o znamenitých vztazích, které má německý velvyslanec k anglické aristokracii, a pražský tisk se vyčítavě zahledí do Londýna. Málokdo u nás ovšem ví, že londýnský vyslanec Československé republiky obědvá ne jednou za rok, ale jednou za měsíc u pana vévody z Kentu, který je bratrem anglického krále, a ještě u jiných, politicky daleko významnějších členů anglické šlechty než k jakým patří lord Derby. Jestliže se maďarský vyslanec sejde jednou za čas při některé společenské příležitosti s viscountem Halifaxem, zazní z Pešti jásavé fanfáry do všech čtyř světových stran; nikdo však neví, kolikrát večerí zástupce našeho státu s Anthony Edenem nebo se Sirem Vansittartem nebo s jinými důležitými pány. Londýnští zpravodajové československých listů, jestliže se o takové přátelské schůzce vůbec dovědí, musí slavně slíbit, že zprávu nedají do novin. Je to tak správné: neboť dobrý diplomat nepropaguje sebe a svoje osobní úspěchy a nedělá osobní politiku; propaguje svou zemi a dělá politiku své vlády. Konec

konců s hlediska propagandy nezáleží na tom, co o této propagandě píše český tisk: daleko více záleží na tom, co píše cizí tisk o našem státě.

Část naší propagandy obstarává, pokud jde o cizince, kteří přijedou do Prahy, samo ministerstvo zahraničí. Je pohostině, někdy až příliš pohostině: někteří lidé totiž rádi cestují pod heslem „každý za své“ a neradi přijímají materiální úsluhy. Někteří lidé — nezapomínejme, že Angličané jsou, alespoň pokud jde o formu, hodně puritánští — chodí neradi do barů. Některým při tom zase vadí oficiální doprovod. Ale tady bychom se znovu vrátili k tomu, co jsme už řekli o svých společenských nedostatcích: nedovedeme svým cizím hostům ukázat kousek soukromí, chybí nám to, čemu se říká Společnost.

Anthony Dvorzak a Filharmonie.

Ano, česká hudba a čeští muzikanti nám pomohli v Anglii právě tak jako v ostatních zemích. Angličané mají nedostatek vlastních skladatelů a příliš hudbě nerozumějí, ale snad právě proto ji velmi milují a váží si každého, kdo jim dovede uspořádat dobrý koncert nebo dobré operní představení. Jsou vážní, praktičtí a mají v sobě málo músičnosti. Vidí v hudbě cosi tajemného, jakýsi dar, který jim byl odepřen, a velmi jim imponuje národ, který jim dovede vyzpívat to, co sami dovedou stěží vyjádřit slovy. Milují nade vše Wagnera, ale milují také italské skladatele a vůbec každou vážnou hudbu. Na podzim roku pětatřicet jim Česká filharmonie ukázala, kdo je Dvořák. Z velmi kompetentního pramene jsme slyšeli, že teprve od tohoto zájezdu Anglie definitivně uvěřila, že patříme mezi civilisované národy.

Antonín Dvořák a páni z České filharmonie to v Londýně nesporně vyhráli. Slyšeli jsme, jak vážní mužové mluvili o našich skladatelích a o našich muzikantech s vřelostí, s jakou se setkáváme v anglických rozhovorech obyčejně jen tehdy, týkají-li se dostihových koní nebo golfu. Vypyťovali se se skutečným zájmem na naše opery, na náš hudební život, na naše lidové písně. Vypyťávají se, kdy zase Filharmonie přijede, a chtějí vědět, proč k nim vůbec nevyvážíme víc své muziky. Smetana se jim líbí, ale Dvořák ovšem daleko víc: v každé anglické domácnosti, vlastníci gramofon, najdete desku „Když mne moje matka...“ a každý Angličan vám v podivuhodném rytmu zabrnká jedním prstem na klavír „Humoresku“. Slovanské tance porazily vídeňské valčíky a Filharmonie zvítězila nad maďarskými kapelami. Otevřela nám velmi širokou cestu do anglických srdcí — snažme se jí důkladně využít. Slyšeli jsme, že sem Filharmonie opět letos na podzim přijede a že bude hrát nejen v Londýně, ale i ve velkých městech, a nemáme příčiny pochybovat, že bude mít stejný úspěch jako předloni. Zatím si získala krásné epitheton constans: wonderful, říkají o ní Angličané.

Cestičky k anglickým srdcím.

Můžeme tedy mít, jak vidno, veliký úspěch, pustíme-li se do boje se starým otrápaným heslem „Zpěvem k srdci!“ Ale k srdci vedou i jiné cesty; některé z nich jdou žaludkem, některé bankovním kontem, některé sportovními hřišti, divadly, literaturou. Povězme si rychle a stručně, než dojdeme k tomu nejhlavnějšímu, co nám tu všechno propagačně pomáhá:

Sport, pokud je dobrý a pokud je skutečně fair. Viděli jsme to při hockeyovém utkání Československo-Kanada. Stalo se totiž v průběhu hry, že jeden z našich hráčů — byl to tuším Zdeněk Jirotko — vrazil do jednoho z Kanadánů a oba se poroučeli na zem. Byl to prudký a ošklivý pád. Oba hráči se zvedli, ale Čech přistoupil ke Kanadánovi, něco mu řekl — zřejmě se omlouval — a pak si oba podali ruce. Byl to pěkný projev sportovní slušnosti, v obecenstvu se zvedl potlesk větší, než jaký předtím a potom provázal útoky Kanadánů. Od té chvíle jsme měli u diváků vyhráno: pan Jirotko nám získal svým prostým gestem gentlemana několik desítek tisíc přátel.

Praha, Hradčany, její staré paláce a všechno ostatní. „Vaše hlavní město“, říkají Angličané, „je lovely, je nejkrásnější v Evropě.“ Propagujme Prahu, snažme se cestovními výhodami získat k její návštěvě nejen bohaté Angličany, ale také ten široký, daleko nejširší kádr cestujících učitelů a učitelek, kteří snad u nás budou trochu týrat hotelový personál, ale kteří pak o nás budou po svém návratu pořádat v náboženských a kulturních spolcích přednášky, a budou nás, o to se nemusíme bát, chválit.

České sklo, které se Angličanům velmi líbí, které obdivují na kontinentě, ale v Anglii se s ním málokdy setkají. Ne že bychom sem svoje sklo nevyváželi; to, co nám chybí, je takové zastoupení, jaké zde má na příklad Míšeň nebo Kodaň: naše velké sklářské firmy by si měly v některé z hlavních londýnských ulic zařídit filiálku, vystavovat tam celé svoje soubory a ukazovat, co dovedeme. Nepochybujeme o tom, že by se jim takový podnik finančně vyplatil.

Český kumšt, obrazy, české lidové umění, naše kroje, naše skulptury.

Z literatury Karel Čapek, který svými „Anglickými listy“ objevil Angličanům novou Anglii. Když došla do Londýna zpráva o pražské premiéře „Bílé nemoci“, byl pisatel tohoto článku zahrnut tolika dotazy, že byl nucen sepsat si anglický obsah hry a naučit se mu zpaměti, aby mohl uspokojit zvědavost Čapkových ctitelů.

Dobrá kvalita českého zboží. Slyšeli jsme tu na ně velmi mnoho chvály, náš obchod a náš průmysl má v Anglii dobré jméno. V Anglii se totiž solidnost vyplácí víc než kde jinde.

Pak jsou tu ještě jiné věci, na které si stěží vzpomeneme, je jich mnoho a jsou pochopitelně nejrůznější. K anglickým srdcím vede mnoho cest, užších i širších, příkrých, trnitých i pohodlných. Škoda, že nejsou značkovány, zatím si je musíme hledat sami a musíme dát pozor, abychom nezbloudili. Určitě však zbloudíme, pustíme-li se jiné cesty, která sice nevede k anglickým srdcím, která však vede k jejich zdravému rozumu. Je ze všech nejdůležitější, vlastně jen ona je ve skutečnosti důležitá. A tak se nakonec dostáváme tam, odkud jsme vyšli: k politice a k naší propagandě politické.

Angličan je s námi...

Je s námi skutečně? Četli jsme tato slova, pyšná a sebevědomá, nápadně často v československém tisku z poslední doby. Vrací se po každém sympatickém projevu v dolní nebo horní sněmovně, provázejí svou uklidňující ozvěnou každý kulturní nebo politický článek, v němž se o naší republice pěkně mluví. Angličan je s námi, Velká Británie na nás nedá dopustit, nemusíme se bát, nic se nám nemůže stát... Angličan je s námi

— zní to jako poslední slova staré písně Hej Slované: Rus je s námi, kdo proti nám, toho Perun smete! . . .

Anglický Perun je tedy s námi a smete každého, kdo by se pokusil zkřivit vlásek na naší chráněné hlavě. Kdybychom byli napadeni, bude nás Velká Británie hájit. Musí nás hájit, poněvadž jsme členy Společnosti národů a poněvadž je i Anglie členem Společnosti národů. Ano — ale také Habeš byla členem Společnosti národů.

„Nesrovnávejte Československo s Habeší!“ řeknou nám ctitelé britského Peruna. „Habeš je v Africe, je necivilisovaná, je divoká, je to, vlastně byla to, otrokářská země. My však jsme v srdci Evropy, naše kultura je stará, svět o nás ví a nesnesl by, aby na nás kdokoliv páchal bezpráví.“ Ano; ale také Španělsko má starou kulturu, také Španělsko leží v Evropě a dokonce právě na jedné z hlavních anglických koloniálních cest. A přece teče ve Španělsku krev a svět se klidně dívá, jak bezpráví pokračuje.

Velká Británie není nadšena jistotou, s kterou za ni československý tisk mluví. Nemá ráda, aby v jejím zastoupení kdokoliv rozhodoval, co jednou učiní a co neučiní. Prohlásí-li československý státník, že můžeme v případě konfliktu počítat s anglickou pomocí, uklidní se tím pravděpodobně čtrnáct milionů Čechoslováků; vyruší to však z klidu čtyřicet milionů obyvatel Anglie a mnoho jiných milionů v dominiích nastraží pozorně uši: Co je to? O tom nic nevíme! Následek takových prohlášení pak bývá, že musí pan Anthony Eden několik dní odpovídat na nepříjemné interpelace a že se musí všelijak vykrucovat.

Je tedy Velká Británie s námi nebo není? Je to dost podivné — po tom co jsme napsali — ale zdá se, že je s námi skutečně. Je s námi alespoň dnes, pomůže nám, bude-li třeba, za jistých podmínek a za jistých předpokladů. Ne proto, že leží Praha v srdci Evropy, ani proto, že máme starou kulturu a že jsme civilisovaní. Pomohla by nám prostě proto, že by k tomu byla patrně donucena.

Zájmy britského imperia.

Nad britskou říší nezapadá slunce, angličtí kolonizátoři se usadili na všech pevninách a britské loďstvo zakotvilo ve všech mořích. Z kolonií proudí do mateřské země suroviny, z Anglie proudí hotové výrobky do kolonií. V Bank of England se hromadí zlato celého světa, ve Whitehallu sedí ti, kteří vládou dnes, v Oxfordu a v Cambridgi ti, kteří budou vládnout zítra. V horní sněmovně podřimuje stará aristokracie, v dolní sněmovně se zmítá stará a věčně se omlazující demokracie, v koloniích pracuje 400 milionů černochů. Dominia jsou s mateřskou zemí spojena rasou a jazykem, osobou panovníka a složitou soustavou preferenčních cel.

Celá země — je to vlastně soustava zemí — je v neustálém napětí, je pod tlakem, který se zvyšuje nebo zmenšuje, který však nemizí a nemůže nikdy zmizet. Je to soustava dynamická, dynamická v pravém smyslu slova: mění se rok po roku, v některých svých částech odumírá a v jiných se znovu rodí. Pod klidným povrchem to neustále bouří v boji, který je věčný a přenášá se jen s jednoho bojiště na druhé: Německo intrikuje v jižní Africe, Itálie na blízkém východě, Japonsko a Rusko na dalekém východě. V Palestině se bouří arabské obyvatelstvo, v Indii severní kmeny, Tichomořské ostrovy je třeba důkladně vyčistit a zkoloni-

sovat, je třeba vytlačit japonský dumping z Indie, je třeba zpacifikovat Egypt, je třeba držet dominia, je třeba uklidňovat Irsko. Britský prapor vlaje vysoko nad světem; ale vláda Jeho Veličenstva má často co dělat, aby udržela žerď.

Proč tento výklad? Abychom si vysvětlili, proč se Anglie bojí války, z jakého důvodu už tolikrát ustoupila, proč je tak upřímně pacifistická. Představte si, co znamená evropská válka pro zemi, která drží pohromadě jen jakousi rovnováhou sil: znamená pro ni nejen umírání ve Flandrech, nejen nebezpečí vzdušných útoků na Londýn a na jiná města. Válka znamená nové ústupky dominiím, nová vyrovnání s menšinami, nové bouře v Indii, v Africe, v Iraku a v Mesopotamii, znamená zhroucení koloniálního díla, které stálo nesmírně mnoho námahy a peněz. Vojsko se stáhne do Evropy — a v koloniích se rozhoří doutnající ohníčky vzpoury. Evropská válka se ovšem vyhraje; za rok, za dva, za čtyři. Ale pak teprve začne válka nová, boj o ztracené kolonie, vleklý zápas na několik desetiletí. Angličané jsou nesporně pacifisty z přesvědčení: z upřímného přesvědčení o tom, že Velká Británie na každé válce prodělá.

Anglie půjde do války, bude-li ohrožena — a jen v tomto jediném případě. Bude-li ohrožena tak jako roku 1914 a jako byla ohrožena za Napoleona. Britská politika je pružná, přece však zachovává už po několik staletí určité zásady: chrání svoje kolonie před každým a chrání západoevropské pobřeží před státem, který má na kontinentě převahu. Má dva přátele, Německo a Francii, a má dva nepřátele, Francii a Německo. Její síla je ve střídání sympatií, které jim projevuje. Drží je v rovnováze a dodává svojí pomocí síly tomu z nich, kdo je právě slabší, tomu, kdo chce mír, tomu, kdo je ochoten naslouchat britským radám.

Slabší je dnes, aspoň vojensky, Francie, Německo je silnější. Francie touží po míru, Německo rozbíjí jeden mírový pilíř po druhém. Pan Blum se dívá pozorně do Londýna, Hitler snad také, ale jen jedním okem; druhým hledí dychtivě na anglické kolonie. Anglie dnes nemůže nechat padnout Francii, nemůže dovolit, aby byla poražena a oslabena. Musí jí pomáhat, i kdyby příští německý útok směřoval jen na východ, i kdyby nebylo západní pobřeží prozatím ohroženo. Bylo by totiž ohroženo pouhým oslabením Francie a pouhým posílením Německa, rovnováha by byla příliš porušena a v dalším kole by se už setkali staří soupeři: Anglie a Německo — a Anglii by pak stála po boku už jen Francie zlomená a vysílená. Páni z Foreign Office, páni z ministerstva války a z admirality už dnes dobře vědí, že Francie nesmí válku prohrát, že nesmí prohrát žádnou válku: ani na západě, ani ve středu Evropy. Rána, která by ji položila na lopatky, srazila by na kolena celé britské imperium.

Československo: hranice západu.

Co tedy můžeme dělat? Jaké je naše místo v nebezpečné a vysoké hře velmocí? „Dopustili jsme se chyby“, říkají někteří z našich lidí, „tím, že jsme se přivázali na Francii a ne na Anglii.“ Je to řeč pošetilá: Anglie totiž nikdy nedovolí, aby se na ni kdokoliv vázal. Jsme s ní dnes ostatně — a v tom je naše síla — spojeni poutem pevným a spolehlivým: jsme s ní spojeni anglo-francouzskou spoluprací, a toto spojení potrvá, dokud budou obě země, Anglie a Francie, ohrožovány společným nepřítelem. Anglická hranice leží na

Rýně, leží tam, kde je hranice francouzská. Ale francouzská hranice, její hranice zájmová, probíhá střední Evropou. Jsme všichni, ať se to anglickým izolacionistům líbí nebo nelíbí, na jedné lodi a v jednom pytli. Jeden příboj na nás všechny doráží a jedno společné nebezpečí nás ohrožuje. Pumpy, které by zítřka dopadly na Prahu, vybuchnou v Paříži, a jejich střepiny letí do Londýna právě tak jako do Moskvy. Bezpečnost nás všech je kolektivní, právě tak jako naše nebezpečí.

Na tomto poli nemůže naše politická propaganda dělat nic jiného než ukazovat prostou skutečnost. Její úspěch záleží na tom, co děláme doma, na naší politice, na naší snášenlivosti, na kvalitě naší demokracie, na síle naší armády, na naší spojenecké věrnosti, na našem poměru ke Společnosti národů. Slyšeli jsme v posledním roce mnoho všelijakých rad: někteří lidé se zlobili, že děláme s sebou sankce proti Itálii, jiní nám doporučovali, abychom se vzdali svých spojeneckých smluv a obalili se jakousi neutralitou jako Belgie, jiní nás opět přemlouvali, abychom se tak nebo onak dohodli s Německem, ať to stojí co stojí. Na štěstí jsme jich neposlechli; každá z jejich rad, kdybychom ji byli uskutečnili, byla by pro nás znamenala cosi jako harakiri; znamenala by, že bychom dnes svoji politickou propagandu vedli patrně v emigraci, za poměrů daleko obtížnějších, než jaké jsou dnešní.

V Anglii za nás tedy pracují skutky, naše demokracie uprostřed diktatur, naše věrnost uprostřed věrolomností, naše spolehlivost uprostřed zanarchisované Evropy. „Máte za sebou“, řekl nám před několika dny starý přítel Československa, s kterým jsme uvažovali o tom, co bylo a o tom co bude, „máte za sebou devatenáct těžkých roků — devatenáct dobrých roků. Dělalí jste rozumnou politiku a dělali jste ji chytře a šikovně. Jste skoro takoví jako my Angličané...“

A to byla největší chvála, jakou jsme zde kdy uslyšeli, a největší, jaké kdy může naše propaganda v Anglii dosáhnout.

Dr. Jan Stránský (Londýn).

poznámky

A zase anketa

V „Národních listech“ vyšla 28. března nová anketa. Byla tu už řeč o povaze vánoční ankety Národních listů, v níž si vzaly na mušku pravé a levé umění. Nyní zněl námět: „Sociální tradice našeho nacionalismu“.

Prostý občan, průměrně vzdělaný, má zato, že anketa je rozprava lidí zasněžených, kteří mají zevrubně vysvětlit nějakou veřejnou otázku. Prostý občan také očekává, že z ankety má vyplynout nějaký závěr, nějaké pozitivní řešení sporné věci. Pro jistotu si vezmeme na pomoc Masarykův naučný slovník, kde najdeme tuto definici:

A n k e t a (z fr. enquête = výslech, vyšetřování) něk. způsobu badání, hledajícího objasnění jedn. otázek různého druhu. Nejčastěji záleží ve vyzvání řady znalců („expertů“) a. vůbec veřejnosti, aby každý vyložil, co ví a soudí o určené otázce, buď odpovídaje na otázky n. zcela volně.

K této definici čteme dále velmi důležitou charakteristiku:

Je-li anketa dosti široká a všestranná (hodně expertů a ze všech dotčených vrstev, všech směrů) a vymýtlí-li zpracovatel n. uvede na pravou míru všechno nevěcné, příliš osobní, stranické n. předpojaté, a zváží-li pozorně a vzájemně vyrovná různé subjektivní úsudky všech expertů, může dojíti rychle k všestrannému, dosti spolehlivému objasnění sporné otázky.

Z nadpisu ankety se nedá zvědětí přesně, co hodlaly „Národní listy“ vyjasnit.

Poslechněme však nejdříve názory účastníků ankety.

Projev dra Kramáře je v úvodníku. Dr. K r a m á ř vzpomíná, že s Kaizlem a Masarykem učinili sociální otázku stěžejní částí návrhu t. zv. lidového programu prvotních realistů a dovolává se své řeči pro obecné hlasovací právo. Za války sociální citění vyvrcholilo v Českém srdci. Po válce však věrní nacionalisté byli „považováni za zbytečnou přítěž pro novou víru v humanismus a internacionály“. Nacionalismus „byl donucen (?) k důkazu, že není jen otázkou jazyka“. V praxi to ukázal tím, že sociální zákonodárství vyšlo z úzké spolupráce zrovna se zástupci českého nacionalismu. Dr. K r a m á ř d o u f á, že takový zůstane „náš“ nacionalismus. Prof. K. D o m i n je z mála, kteří chtějí říci něco o dnešním nacionalismu. Podle něho chce vyšší životní úroveň širokých vrstev, potírá nadprávi jedněch a bídu druhých, chce nové pracovní příležitosti, aby si každý mohl zabezpečiti slušné živobytí, směřuje k tomu, aby každý, muž i žena, měl svobodu a stejná práva. „Československý moderní nacionalismus potírá kořistnictví, nenávisť, pýchu a pracuje proti mravnímu rozvratu, z něhož prýští korupce a úpadek charakteru“. Jak to udělá moderní nacionalismus vedený Stříbrným, prof. D o m i n neřekl. V i l. D o r a z i l z Brna má zato, že „v dějinách našeho národa československý nacionalismus byl a je těsně spjat se sociálními problémy národa a má rovněž hluboký vliv jak v umění a vědě, tak v životě politickém a hospodářském“. Prof. J. D r a c h o v s k ý dokazuje, „že celý náš historický vývoj děl se pod heslem vyrovnávání sociálních protiv měrou, které v jiných národech nebylo dosaženo“. Dr. R. F i s c h e r líčí součinnost s dělnictvem v západě o českou Olomouc. P r o f. F. H o d á č druhý mluví o dnešním nacionalismu: „Nacionalism podřizuje společnému zájmu největšího zvýšení moci, kultury a blahobytu vlastního národa všechny ostatní zřetele... Nacionalism přikazuje hospodářskou politiku zvětšení výroby s největším možným zřetelem na zájmy všech jejich spolupracovníků. Proti snahám o zmenšení výroby a proti lhostejnosti k osudu jednotlivců staví myšlenku takového rozvoje výroby a technického zvelebení oblasti, která tvoří nové pracovní příležitosti; žádá od soukromého podnikání, jehož rozvoj, právní bezpečnost a výnosnost chrání, aby pomáhalo splnit sociální úkoly veřejné péče a dbalo všech příkazů sociální spravedlnosti“. Míni, že soustava spolupráce a dohody, osvědčená v Itálii, je možná také v demokracii, řízené myšlenkou nacionalismu. Dr. K. H o c h nesouhlasí s teorií třídního boje, praví, že demokratický nacionalismus nemá v sobě nic protisociálního: „Jedinou cestou, na které se nevěří v chiméry, ale nepěstává se ctiť lidská důstojnost, je demokratický nacionalismus a sociální spravedlnost, které dává mohutný argument také národohospodářská nauka, zdůrazňující rozvoj vnitřního trhu.“ Prof. C. H o r á č e k starší líčí sociální motivy v české minulosti v politice i literatuře. Uznává, že „bez souhlasu dělnictva sotva státní samostatnost by byla znovuzískána a uchována. A tato soudržnost až na výjimku docela krajních žvlků trvá až dosud. Proto nějaké umělé dělení duchového života našeho národa na frontu pravou a levou nemá skutečného oprávnění a doufejme, že jest jen zjevem přechodným, podle cizího vzoru k nám přeneseným, a že sotva nalezneme u nás úrodnou půdu.“ E. m. H r u b ý zdůrazňuje souvislost sociální a národní práce v pohraničí. „Sociální tradice našeho nacionalismu musíme ovšem uplatňovati ve zvýšené míře i dnes.“ Prof. J. H u t t e r považuje za očividné a evidentní, že sociální stránka je podstatnou složkou národní myšlenky. „V okruhu národním táž myšlenka přitahuje a ve své pravé půdě vede k činům, v okruhu vzdoro-nacionalismu odpuzuje a hyne znevážněním.“ Což je stejně hluboké jako srozumitelné. R ů ž e n a J e s e n s k á končí: „Křivdil by velice každý samé podstatě národa, kdo by upíral našemu nacionalismu vrozený sociální cit. Ostatně — vždyť podle skutků se vespolek poznáváme.“ P o s l a n e c F. J e ž e k považuje psaní o sociální tradici čs. nacionalismu trochu za pleonasmus. Neboť u nás byl vždy demokratický a sociální. Pro sociální vymoženosti hlasovaly stejné strany socialistické jako nacionalistické. „Rozdíl může býti jen v tom, jak někteří kladou důraz jen a jen na sociální reformy, kdežto jiní považují sociální pomoc za nutný doplněk rozvoje hospodářského, který jediný přináší to nejdůležitější; práci a chléb.“ A n t o n í n K l á š t e r s k ý upozorňuje na silné sociální motivy v české literatuře. Prof. A. K o l á ř z B r a t i s l a v y: „Nespasí nás cizina ani s pravou, ani s levou diktaturou, nýbrž my sami dosavadní osvědčenou snášenlivostí a spoluprací všech vrstev v době mírové, jednotou pak a svorností v kritické chvíli nutné obrany.“ „Tento způsob národního soužití nám ukládá i náš demokraticismus, nejen takřka vrozený, protože jsme vyrostli většinou z malých poměrů, nýbrž i vypěstovaný naší vyspělou

všeľľanosť a z ní vzešlou humanitou.“ R. J. Malý si kladie otázku, „je-li či není-li možno spojití nacionalismu s takovým systémom hospodárskym a politickým, ktorý by zavazoval k povinnější sociální spravodlnosti než je pouze dobrovolná ľudskosť. A je-li práve idea nacionalní pro takový systém vhodnější či méně vhodná než idea jiná“. Nalézá, že nacionalismus může mít hospodárskou náplň rozmanitou (liberalismus, fašismus, řízená kvalitatívni a konstruktívni demokracie). Ale považuje národ jako přirozený a trvalý organismus za mnohem reálnější a obecnější rámeč povinné spravodlnosti hospodárské a sociální, než je třída. Prof. F. Mareš praví, že „národní cit je přece cit sociální“, ale je mu cizí marxismus. Senátor dr. J. Matoušek: „Nacionalismus v nové době dostává novou náplň... Nacionalismus přetvořil mapu Evropy a dnes v jednotlivých státech je tvůřim principem konstruktívni zákonodárné a správní práce.“ „Ostatně náš politický nacionalismus byl vždy hluboce sociální.“ „Čím dál víc se poznává, že tato novodobá revoluční myšlenka nacionalní i s hlediska sociálního je mravnější a ideálnější, ježto vyrůstá z ideální lásky k rodině, obci.“ „Vycházejí z myšlenky solidarity hospodárské a tudíž i sociální všech příslušníků národa, všech jeho stavů, usiluje nacionalismus (jak vidíme ve státech, kde se jeho pojetí uplatňuje) o takové zařízení a opatření, kterými by se postupně odstraňovalo vše, co brzdí tuto solidaritu, ať je to sobectví jedinců nebo skupin a celých stavů.“ „Sociální program nacionalismu je programem lásky, marxism nenávisť.“ Prof. B. Němec dokazuje z dějin od Bílé hory, že „boj za zachování české národnosti byl také bojem za sociální zlepšení poměrů našeho národa“ a končí: „Uskutečňovat staré české heslo „Nám dobře a nikomu zle“ je daleko lepší, než revolucionisovat národ přes hekatomy obětí, jen aby byl uskutečněn nějaký chimérický princip, který nakonec vede ke všeobecné bídě.“ Dr. S. Nikola: „Nebylo skupiny, nebylo politické strany, která by necítila sociálně, třebaže se tím nechlubila, že svůj socialismus nevykřikovala do světa.“ Po převratě však: „První doby ono národní nadšení ještě konalo divy, třebaže nadšení svádí někdy k nepředloženým činům, zejména tam, kde se neměří míra odpovědnosti. Chtěli jsme být první v pokrokovosti, v socialismu — proto jsme načichli brzo komunistickými teoriemi...“ Potom si stěhuje na politické strany, na memorské pokladny, míní, že v sociálních vymoženostech nesmíme hazardovat miliardami, a končí po svém: „Poctivá demokracie, poctivý nacionalismus obsahuje v sobě také upřímný vřelý cit sociální. Na to nepotřebujeme nějaké nové šlechty, nové buržoazie původu proletářského, nového kapitalismu družstevních koncernů. Musíme se vrátit na tu poctivou československou demokratickou základnu, z níž jsme vyšli k vítězné cestě.“ J. Pasovský z Berouna uvádí sociální motivy u starších českých spisovatelů. A. Podlipná vzpomíná zejména na Renátu Tyršovou a České srdce a je přesvědčena, že slovo „vlastenec“ zavazuje k velikým povinnostem sociálním.“ F. S. Procházka říká, že sociální otázky jsou „problémy lidské a občanské, je to cit pro vzájemné lidské soužití. A to že někdy nacionalismus opomíjel? To by musil být čerzvyčejkou, pak ovšem pryč s ním, a my všichni do lůna Abrahamova!“

Z. Rón z Prahy ze vzpomínek na Podkrkonoší dovozuje, že chudoba a vlastenectví byly a jsou totéž. Inž. J. Rotnágl vzpomínkami dokládá, že československý nacionalismus, aby vyhrál, musil se starat i duševní a hmotné zesílení právě nepočtenějších vrstev národa. M. Sísová líčí zklamání, když chtěla před válkou pracovat v sociální demokracii osvětově a líčí, jak jí dr. Kramář získal bojem za obecné hlasovací právo. „Kdo nemá sociálního citění, nemůže být nacionalistou.“ Vlast a nacionalismus „je výše, jde do větší hloubky a širě než pouhý socialismus“. J. Svítíl-Kárník z Nového Města na Moravě vzpomíná na sociálního demokrata Jana Prokše, u něhož se přesvědčil, že upřímný nacionalismus pevně ráže nikterak nepřekážel jeho pronikavé účasti v práci sociální a hnutí třídně socialistickém.“ „Zkušenosť tedy učí, že nacionalismus a zápas o sociální spravodlnosť se nikterak nevyklučují.“ F. X. Svoboda vzpomíná na součinnosť dělníka, studenta, novináře a spisovatele v národních zápasech. L. Šaloun: „V našem národě od pradávna jak intelektuálové, tak ostatní vrstvy i sociálně nejslabší se sešli pod jednu oblohu...“ „Umět zůstat svými, v plné životní síle — to imponuje!“ Dr. J. Šimánek z Prahy: „V nacionalitě splývají zákony biologické a sociologické v jedno.“ Nacionalismus je „nejúčinnější podporovatelem a posilovatelem těch, kdo jsou vystaveni zápasům sociální povahy.“ „Vrstvení lidstva podle postavení sociálního nemá dědičné posloupnosti... kdežto národnosť vzrůstá nejen přímo z krve, již je přenášená s pokolení na pokolení, nýbrž i z duše

půdy, a má v sobě nejjemnější síly povahy transcendentální, nalézající vždy bezpečné cesty ke konečnému vítězství.“ V. Štech: „Čeští spisovatelé šli vždy po boku sociálně slabých pracovníků — vždyť jim bylo známo, jak pevně drží dělnictvo v krajích smíšených českou řeč a české vědomí... Věděli, že lidé práce nedeklamují o svém češtví frázemi, ale neustupují.“ Prof. K. Vávra z pražské techniky, řekněme stručně: dupe na Židy a bolševiky asi tak stylem krajinského fašistického listu. Inž. dr. E. Zimmeler chválí průkopnickou práci českých techniků.

Snažíme-li se shrnouti podle pravidel, citovaných z Masarykova naučného slovníku, výsledek ankety, mnoho nám nezbuďe. Vymýtíme-li, uvedeme-li na pravou míru, zvážíme-li pozorně a vzájemně, dojdeme objevu zajisté nevšedního: že v minulosti, zejména předválečné, měly sociální pohnutky silný podíl na národním rozmachu. To je ovšem věc tak dokonale známá, že nebylo pro tohle třeba potisknouti tolik papírů! Dále se dovidáme, že po převratě československý nacionalismus — jejich nacionalismus — také hlasoval pro sociální opatření. Jak se je snažit oklestit, než pro ně zvedl ruku, to z ankety už nevyšvitá.

Nejdůležitější část ankety je nejhubenější: jak si představuje jejich nacionalismus konkrétní uplatnění svého sociálního citu. Ujišťování o sociálním citu zajisté nestačí. Ale pokusme se najítí aspoň některé rysy. Vypustíme „anacionální a filosemitské injekce“ prof. Vávry, pomíneme obdobu Blubofilosofie u dra Šimánka, nepodivíme se, že dr. Nikola má sice rád národní nadšení ale nepřehlídí, že by mohl svěstí někdy i k „nepředloženým činům“, totiž k přílišné pokrokovosti a socialismu, nebudeme pátrati ve hlubinách rozdílu mezi „okruhem národním“ a „okruhem vzdoronacionalismu“ prof. Huttera.

Zbude nám především jasné naznačený předpoklad R. J. Malého, že je nezbytná nová organizace, zavazující k povinné sociální spravodlnosti, a jeho závěr, že je proveditelnější v rámci národním než třídním. Stanovisko zajisté přijatelné. Prof. Domin chce vyšší životní úroveň širokých vrstev a novou pracovní příležitost, rád by vyplenil dokonce kořistnictví. Dalo by se to prý provést, kdyby všude vedli lidé poctiví, mužní a nezištní a kdyby se za nimi sjednotil národ. Je toho málo, je to nejasné, nevíme-li, jak chce zvyšovati životní míru širokých vrstev a opatrovati práci. Víme zatím jen, že se i prof. Domin snažil sjednocovat národ za mužem, který zrovna nevyhovuje požadavkům, kladeným právě prof. Dominem. Dr. Hoch naznačuje prospěšnosť teorie domácího trhu. Prof. Hodáč je slovně nejradiálnější. Je rozhodně proti lhostejnosti o osud jedincův a proto žádá od soukromého podnikání, aby pomáhalo splnití sociální úkoly veřejné péče. Veřejná péče je ovšem trochu málo na vyřešení těžkých sociálních nesnází, jejichž příčiny tkví v samé podstatě soukromokapitalistické soustavy, jejíž rozvoj, právní bezpečnosť a výnosnosť hodlá ovšem prof. Hodáč chránit i nadále. Jak chce takto překonati „porobu zaměstnanců“, je ve hvězdách.

Může potěšiti, že tolik účastníků ankety zdůrazňovalo demokracii. Lze věřit, že snad u všech je příznání k demokracii méně upřímné, i když někde je to zase trochu demokracie jejich. Jen senátor dr. Matoušek to má popleteno. Nějak mu hučí v uších „revoluční“ nacionalní myšlenka. Vkládá do ní solidarismus, což je obyčejnému člověku dobrovolné vědomí pospolitosti. Ale revoluční senátor Matoušek vidí, že se solidarismus a láska uskutečňuje ve státech, kde se uplatňuje pojetí nacionalismu. Senátor Matoušek nejmenej sice z opatrnosti ty státy, ale sotva o nich budou pochybnosti. Věru, „brzdy solidarity“ se v nich odstraňují tak láskyplně, že až mrazí. V anketě se objevuje také upřímné příznání k humanitě (prof. Kolář), ale je převáženo mnoha pořouchlými špičkami proti ní.

Anketě ovšem chybí experti podle naučného slovníku „ze všech dotčených vrstev, všech směrů“. Od nich bychom se dověděli leccos, jak pociťují jejich nacionalismus na své kůži. Ale nezapomínejme, že to byla anketa zvláštní, anketa „národních listů“. Snad měla ostatně opravdu jen potvrdit, že jejich nacionalismus má sociální tradici, přesněji česky: sociální minulost. Že sociální býval, a anketa opravdu potvrdila. Ale na to byla zbytečná.

J. Kládva.

Přijde den?

Arch. Rutha prohlásil v Mar. Lázních, že bude záležeti od pevnosti SdP do prosince, aby padlo rozhodnutí. V též smyslu mluvil v Karlových Varech poslanec SdP Sandner, který sice nemluvil o prosinci, ale řekl: „Naše věc stojí dobře. Zahraněčně-politická situace v Evropě mluví více než kdy

před tím pro nás. Kamarádi, nevím, jak dlouho to bude trvat. Může to trvat půl roku, může to jít ještě dva roky, ale jedno vím určitě: tak dlouho, jak to trvalo, to již trvat nebude.“

Vrací se tu staré „příjde den“, které jsme slyšeli při volbách 1935. Rutha naznačuje, že nějaký ten den přijde v prosinci. Sandner neví přesně, kdy přijde, zda za půl roku nebo za dva roky, ale uvádí směr, odkud ten den přijde. Z ciziny. Tyto projevy svědčí o tom, že Henleinova strana nepočítá s vývojem poměrů v republice, že nepočítá s dohodou se stranami českými, ale že počítá s pomocí nějaké události v cizině. Sudetoněmecká strana čím dále svůj zájem ztotožňuje více se zahraničně-politickými tendencemi Třetí říše. Henleinova strana říká: republika se musí dohodnout s Němci, má-li najít přátelský poměr k Německu. Ale při tom řada politiků v SdP počítá s konfliktem ve střední Evropě, s konfliktem, který by vyvolala Třetí říše. Za takových okolností je nejen jasné, že není možná dohoda se sudetoněmeckou stranou a je také vidět, že SdP doznává své vnitropolitické selhání. Nemá jiné naděje než naději na kastaťtrofu světovou. Bylo by dobře, kdyby Rutha i Sandner řekli jasně, co přijde nebo co má přijít v prosinci nebo za půl nebo za dva roky. Henleinova strana stále nařiká, že Češi nemají k ní důvěru. Počítá-li však s pomocí ze zahraničí, čeká-li z ciziny rozhodnutí, o kterém se nechce přesně vyjádřit, je to strana, která nemůže počítat s důvěrou československé demokracie.

V. G.

Tři armády ve fotografii

Od té doby, kdy propaganda přičiněním diktátorských režimů se změnila v novou velmoc, dostalo se fotografii úlisných lichotek. Fotografie bylo pochlebováno veličinami dynamických režimů a mnohokrát poklepáno na rameno a důvěrně naseptáváno: „Slečno, rádi bychom vás vzali do počtu. Jste schopné děvče!“ Fotografie přikývla, někde volky nevolky, že musela, jinde ráda, že jí to lichotilo. Proč by nemohla sloužit určité myšlence, určitému mravnímu nebo i světovému názoru? Už dávno věděla, že umění je pro ni nedostupnou povinností a že si věčným ubezpečováním: „Chci být umělkou“, mnoho lidí znepřátelila.

Pravda, monarchie i demokracie ji nedovedly oceňovat. Až ruská revoluce ji vynesla na světlo boží, když sám Lenin upozornil na její přesvědčivou a bezprostřední sílu a na mohutnost její tendence. To, co se dalo s fotografií v jiných diktaturách, to už bylo nic původního, to už bylo jen praktické využití propagačních metod, objevených ruskou revolucí. Protože v diktátorských režimech se armády měly státi symbolem síly nebo symbolem rasové mohutnosti, dostala tam fotografie vědně úkoly a rozkazy tohoto znění: „Ukaž naši sílu s la b ý m nepřítelům a povzbud' nás silně!“ Fotografie se samozřejmě pustila do práce. Tak z jejího přičinění vznikla tři fotografická díla: v Německu kniha „o novém vojsku“, nazvaná *Vojskaci*, v SSSR publikace *R K K A**, v Itálii se na věc podívali prakticky a vydali vojenský útržkový kalendář. V Německu vydal publikaci „soukromý“ nakladatel, v Itálii ministerstvo války, v SSSR hlavní štáb.

Není sporu, že takové publikace mohou mít značnou cenu jak pro politiky i vojáky, tak i jako prostředek působící na široké masy. Jsou v každém případě více než hustě popsaný list zpráv, neboť mluví fakty, jež znát nemůže být nikomu v sousedství na škodu. Tak na příklad německá publikace prozrazuje už v podrobnostech, jak i dnešní říšská obrana lpí na císařské minulosti. „Vždyť i dnes pijí němečtí vojáci“, říká kniha, „svoji obvyklou botu piva“, a dokládá to obrázkem dvou dobře živých a spokojených, ne právě rasově germánských obličejů vojáků, jak si nahýbají před kantinou z pořádné dvoulitrové sklenice, podobající se tvarem botě. V knize se také povídá, že „i dnes mají němečtí vojáci rádi děvčata a zpěv“, a autor to potvrzuje snímkem skupiny vojáků, sedících u stolu s roztomilými dirndly. Každý z vojáků drží v ruce doutník, jenž by byl hoděn baculatých prstů usedlého občánka. Samozřejmě, že obvyklá holba piva tvoří přehnanou perspektivu popředí jinak chlapsky boдрé scény. Sentenci onoho snímku rozvádí dále tato věta: „Národně socialistický režim vrátil německému vojenství vojenský mrav a vojenskou vystupovávání“. Když publikace ukazuje německého vojáka v bojovém kolektivu, mechanická síla a početní mohutnost německé armády jsou snímky prokazovány co nejpřesvědčivěji. Zde fotografie je ve svém živlu, když podává útoky pěchoty, tanků a zájezdy dělostřeleckých baterií do palebných stanovišť. Žánrové obrázky ze života německých vojáků v poli,

ukázky z cvičení přechodů vodních toků, letecké snímky s významnými terénními fakty, útočná vozba, plynové útoky, to vše lidem v Německu říká: hleďte, jsme připraveni, dobře vyzbrojeni, máme všeho dost. Nám tyto snímky ke všemu potvrzují, že ne každý německý voják má radost z vojančení. Nejsou totiž v německé armádě jen národní socialisté. Na mnohých snímcích publikace se tu a tam zablýskne Liebknechtovo oko a ze snímků je také zřejmo, že i výmarský duch není dnes v Německu anachronismem. Tato domněnka vnučuje se tím více, protože celá řada snímků publikace není náhodná, nýbrž jsou to snímky nahrávané, připravené, režirované. Je ovšem možné, že fotograf, který snímky dělal, byl nemotora a že snímky režiroval tak, jak se to dělalo za diluviálních dob fotografie. Tehdy totiž, za časů Daguerrových a Hillových se fotograf neobešel bez operadel a přimidel, a je možné, že fotograf, který dělal německou publikaci, vojáky patriarchální fotografickou metodou tolik týral, že ztratili trpělivost. Nebylo-li tomu tak, při nejmenším byl onen fotograf trochu prostofeký.

Díváte-li se na snímky ze života armády italské, pak si řeknete: jen co je pravda, přehlídka tam dovedou připravit dokonale! Ovšem, mají malebná, monumentální prostranství, ale i tak necht' se s nimi někdo změřit! Vidíte pěchotu v devítistupech, v osmnáctistupech. Díváte-li se zdola, jsou šiky vyřízeny jako podle pravítka a pušky v poloze „na rámě zbraň“ také dokonale vyrovnány. Vše se kryje. Jsou to prostě pochoduující systémy synchronisovaných strojů. Díváte-li se na takový slavnostní pochod shora, máte týž dojem, ale ještě přesvědčivější a ještě malebnější. Jako byste se dívali na staré rytiny, znázorňující sestavy armád těsně před zahájením bělohorské bitvy, či na rytiny zobrazující šiky vojenských útvarů, lemujících staroměstskou exekuci. A mezi tak dokonale vyrovnanými svazky pěchoty jdou útvary balonových rot; 84 mužů za pochodu drží upoutaný balon. Díváte-li se do řad sestav při některé přehlídce, již koná král v průvodu Duceho, kryjí se řady rovněž jako by byly předem vyrovnány podle provázku. To platí i o puškách za polohy „k počt' zbraň“. Pozorujete šestistup pochodujících trubačů. Mají i trubky vyřízeny. Pruský bedřichovský kapral by se pohupoval v kolenech a nadýmal, kdyby se mu to kdy bylo tak podařilo. A tehdy byl na to přece čas!

Italské tanky nejedou, jak ukazují snímky, jinak, než po strmých svazích. Spouštějí se po nich jako na skluzavce a drápou se po nich jako horolezci po strmých stěnách. To budí respekt a svědčí to nejen o dobré konstrukci vozů útočné italské vozby, nýbrž i o virtuosním ovládnání strojů řidiči vozů. Tím by také bylo potvrzeno, že po této stránce možno mluvit o dosažení jednoho maxima ve výcviku.

Italští vojáci jsou dobře živeni a tváří se, jako by všichni chtěli napodobit Duceho. Daří se jim to. Dovedou se jako on mračit, přisně se dívat do světa a nést hrdě hlavu. Ba, dovedou mu být věrni i v gestech. Jsou to sebevědomí lidé a nejsou ani skoupí na srdečnost a něhu. Vojenských výjevů opravdu polních je v publikaci však poskrovnu, ale těch 52 fotografií mluví o dokonale režirovaném vojenském divadle. Není třeba, aby mluvily více o zevní formě italské armády.

Kniha fotografií o sovětské armádě *R K K A* je odlišná od knih předešlých. Její fotografie se vyznačují výstílnějším zdůrazňováním bojové funkce, než to činí fotografie publikací druhých. Tam se ukazovaly armády jako nástroje zdánlivě nepolitické, sledující jen vojenskou stránku věci, zato v třetí publikaci se představuje světu armáda povahy vysloveně politické, nesená ideou třídního světového názoru. Předchozí dvě publikace ukazují jen a jen vojáky, sovětské vojáky s obyvatelstvem, a chcete-li to mít jasněji vysloveno, tedy vojáky a civilisty. Je z ní vidno, že obě skupiny mají k sobě důvěru a mají se rády. Co příjemného vyznačuje ze sovětské publikace, to je junácké mládí, radost ze života, smích, odvaha. V publikaci není stopy po drillu, vše je v ní líčeno přirozeně. Mladá, nadšená generace se směje na celý svět, generace sžitá důvěrně s mohutnými tanky a s ještě mohutnějšími letouny. Teprve tu nás napadne jeden detail, jenž se zjevuje nepřímo v publikacích předešlých. Zapomněli v nich totiž na letectvo. Zato Rusové se jim pyšní. A právem. Vždyť pokud jde o využívání letectva v boji, vykonali mnoho směklých kousků, takže se mohou v tom směru zvat dobyvateli.

Protože jde o armádu mající s námi obrannou smlouvu, nebude na škodu, srovnáme-li si, dejme tomu, německého a sovětského vojáka. Co dělá sovětský voják podle fotografií

*) Рабоче-крестьянская красная армия.

ve volné chvíli? Má rozsáhlá hřiště, prostorná plavecká stadia, cvičí prostrná, hraje basket-ball a tennis (za partnerky má dívky), cvičí se v jízdě na rhónském kole, rád tančí, třeba při harmonice, hraje na kytary a balalajky, zpívá, a le také se vzdělává, studuje, čte, debatuje. V celé publikaci není snímku, kde by sovětský voják měl před sebou sklenici s alkoholickým nápojem, jak to chlubně zdůrazňuje publikace německá.

Velitelský sbor sovětský, jak vidno ze snímků, tvoří větší rous čtyřicátníci a padesátníci. Jejich podoby ukazují přísné rysy, projevují zdravé, stoprocentní vojáctví a dávají najevo, že tito muži jsou přesvědčeni, že s vojnou nejsou hračky a že naopak vojna je věc vážná a k tomu věc drahé krve. Fotografie sovětské publikace také říkají, že armáda, již ukazují, nezná hranic prostoru. Vše je jí dosažitelné, všeho se odvažuje, i řízných krkolomných kousků, vrcholících v hromadných seskocích padáky a v přesunech celých jednotek vzduchem.

Sovětské fotografie se ve výrazu liší od fotografií prvých dvou publikací. Řekli jsme, že se vyznačují výstižnějším zdůrazňováním bojové funkce. Ale nejenom to, ony skutečně vytvářejí novou fotografickou skutečnost, protože snímky publikace jsou na rozdíl od snímků prvých dvou publikací typickými, tématickými montážemi, jejichž autorem není nikdo jiný než E. Lisickij, fotograf to realistické představitelství. Proto jeho montáže, jež jsou vlastně statickým filmovým stříhem, působí dojmem skutečnosti a zdá se, že se jim může důvěřovat.

To má význam pro závěrečné srovnání tří armád, jež jsme ve fotografii krátce sledovali. Německá armáda je podle fotografie uvyklá stát ve střehu a připravena jít tam, kam bude poslána, a bojovat za to, co se komu uzdá za prospěšné. Italská armáda má ráda slavné přehlídky, dovede zaujmout pózu a tuší, že slouží čemusi velikému. Je to armáda, od níž možná mnohý malý italský člověk čeká, že mu stvoří ráj na zemi. Fotografie budí dojem, že tato armáda tomuto poslání je odhodlána také věřit. Sovětská armáda je sebevědomá, je plna energie mládí, ví, čemu slouží a ráda slouží. Je to armáda nových, mladých lidí, neprofesionální tradice, armáda, která se narodila z politických profesionálů a vojenských diletantů. To vše nebrání, abychom nevěřili v její budoucí vítězství, jež na ni čekají v zápasu o kolektivní bezpečnost světa.

Takový je dojem, který jsme získali z publikací. Není ovšem nijak zaručeno, že tento dojem odpovídá skutečnosti ve všech třech armádách už proto, že jsme ho nabyli z propagačních fotografií. Je přece veřejným tajemstvím, že fotografie, ať vyjadřují skutečnost či tak zvanou novou skutečnost, nemusí vždy mluvit pravdu, tím méně pak, jde-li o fotografie propagační. Vždyť úkolem propagační fotografie je zobrazovat to, co si přežeme, a zastírat to, co nechceme. Proto je třeba zacházet s fotografií opatrně.

J. B.

Cizincům posloužíme, dovedeme-li posloužit sobě

Mnoho úvah a anket už bylo o tom, jak máme organizovat cizinecký ruch. Cizinecký ruch znamená značný příliv peněz, živobytí pro mnoho lidí, zisk pro dopravu. Ale do žádné země nejezdí cizinci proto, aby tam (jen) přivezli peníze. Musí za ně něco dostat, něco vidět, užít.

Jak nejlépe vyjdeme vstříc cizincům? Dovedeme-li dobře posloužit domácí. Jsou jistě dobře míněny rady, že cizinec má rád v pokoji teplou vodu. Ano. Ale také domácí člověk by chtěl mít teplou vodu ve svém pokoji. Jsou dobře míněné rady, že cizinci mají rádi čistě, jednoduše upravený stůl. Ano. Ale také domácí člověk má právo, aby pro něj byl přichystán čistý, upravený stůl. Cizinec má jistě právo na to, aby taxi z Wilsonova nádraží k Národním divadlu ho nevezlo přes Letnou nebo Žižkov. Ale na to má také právo ten, kdo přijede do Prahy na př. z Jilemnice a Prahu nezná. Cizinci mají jistě svoje zvyky a přání. Ale minimum jejich přání (slušné pohodlí, čistota za slušné peníze) se neliší od minimálních přání domácích lidí. Čili: starejme se dobře o domácí lidi, a budou spokojeni i — cizinci. V. G.

Jak se dnešní doba jeví v jazyce

Málo čtenářů si asi uvědomuje, jak všechen neklid, zmatek a všechno zlo doby zrcadlí se i v našem jazyce. Je naněvš zajímavé pozorovat, jaké podivuhodné možnosti má jazyk a jak je lidé dovedou v slovech objevit a k svým účelům jich

využít. Uvedu několik příkladů ze světa politického, protože v této oblasti se snad dnešní doba nejpříznivěji projevuje.

Když tak dnes často čítáme o „státním dynamismu“ a „nacionální expansi“, o domáhání se „místa na slunci“, o boji o „životní prostor“ — nemají všechny tyto výrazy něco tuze společného? Není to sice vidět na první pohled, protože ten je oslněn spíše leskem slov a jejich hřmotem, ale za tím vším je pro člověka myslícího a obezřetného úžasná neurčitost, nepřesnost a nejasnost. Jsou to slova velkého rozsahu, ale malého obsahu, zahrnují mnoho možností, ale žádnou z nich přesně neurčují a neoznačují. Jsou zálučně mnohoobslibná, potměšilá a často zrádná. Co všechno se může skrýti za tak pěkně znějící slova „dynamismus“ a „expansi“! Ale jaký dynamismus, jaká expansi, jakého konkrétního případu se bude týkat? Co všechno si možno představit pod sociálně znějícím heslem „místo na slunci“? Záleží však ovšem zase na prosaickém převedení toho obrazu v konkrétní případ, abychom mohli posoudit, jde-li o požadavek spravedlivý. A když někdo bojuje o „životní prostor“ — jak už toto slovo „prostor“ je nám v tomto významu právě tak cizí a divné, jak je slovo „Raum“ v němčině nepřesné a mnohoznačné!

Tu všude vidíme téměř záměrnou nepřesnost, program v nejasnosti, zálibu v neurčitosti a odpor proti všemu, co je přesné a určité. Nechci říci, že je tu vždy rafinovaně zlá vůle — může tu jít i o nevědomost, anebo prostý návyk vyjadřovat se nepřesně. Příznejme však, jak znamenitě pomáhá jazyk těm, kterým běží nejen o tu neurčitost a nejasnost, nýbrž také o to, aby to nikdo nepoznal a aby říznost a oslnivost výrazu zmátla všechnu určitost a přesnost.

Proto do těchto oblastí slova musí demokratický tisk vyslati nejbystřejší stráž a nejparádnější bojovníky, aby včas a rázně strhli masku lži. K. E.

Ervénice a politika

V těchto dnech bylo vzpomenu desátého výročí zahájení činnosti elektrárny v Ervénicích; za deset let vyrobila 2 miliardy kWh. V ustavující schůzi správní rady Ústřední elektrárny a. s. v Praze byli do předsednictva zvoleni exponenti hlavních českých politických stran, lidé, kteří již mají mnoho veřejných funkcí, lidé, od nichž nelze dobře čekat, že by mohli věnovati dosti času a pozornosti rozvoji a práci velké elektrárny.

Je to stále táž píseň: lidé v politických stranách stěžují si na to, že jsou přetíženi a při tom jim jejich politické strany dávají nové a nové funkce, které k jejich vlastní politické práci nemají právě nejbliže. Smíříme-li se již s tím, že i správa elektrárenského podniku musí býti uspořádána pečlivě podle politického klíče, nemůžeme se zbaviti otázky: nedovedla by si každá z těch politických stran ve svých řadách najíti odborníka, technika, inženýra, který by se věci plně věnoval?

V. G.

literatura a umění

Josef Kodíček:

Čtvrt století české činohry

O Kvapila.

Nedávno četli jsme důmyslný paradox: „Kdyby některá geometrická příručka škodila životu, lidé by dokázali její nesprávnost.“ Co tím chce pisatel říci? Zajisté jen to, že jen několik základních lidských myšlenek má trvalou platnost. Ostatek se ve věčném kolotání připodobňuje potřebám života. Život konsumuje myšlenky a co bylo včera plodné, stává se dnes mechanickou thesí. Nosnost myšlenky se vyžila. Ocítá se v nebezpečí jalového opakování. V nebezpečí bludu.

Z takového bludu může se větším právem vyznati ten, kdo jej dříve vyslovil. A dnes — na okraji Hilarova sborníku, který zachycuje čtvrtstoletý vývoj české činohry

— chce se pisatel vyznati z jednoho takového bludu, který byl kdysi vývojovou pravdou, dnes však, všemi opakován, vyžaduje opravy. Neboť je scestný. Scestné je přijímání formových měřítek výtvarného umění — na divadlo. Omylná jest snaha, vytvářeti obdobu mezi formální absolutností umění výtvarného a umění divadelního. Neboť divadelní umění spočívá především na hercově těle. A tělo hercovo se nedá přetvářet do odtažitých forem.

Byla to výtvarná umění, která před válkou a po válce nejvíce přetvářela estetické zákony. Mladá divadelní teorie vynakládala veliké úsilí, aby nezůstávala pozadu za velkými formálními výboji výtvarného umění, a byla velmi nešťastna, že se jí to nedařilo zcela. Nepochopila, že se jí to zdařiti nemohlo, nemělo-li divadelní umění zabřednouti trvale do laboratorních zkoušek, které by scénu zbavily ozvuku v širokých vrstvách, bez nichž divadlo nemůže býti divadlem.

Mladá divadelní teorie dopouštěla se mnoha chyb. Správně určila Jaroslava Kvapila zakladatelem moderního scénického umění u nás. Ale, klasifikujíc jej po formové stránce, již se mylila. Viděla v něm scénického impresionistu. Proč? Protože Kvapil prvý u nás vytvořil scénickou náladu, prvý zavedl světelné a atmosférické kouzlo na jevišti, hru barev, suggestci vlání, dále, uplývání času . . . Avšak všechny tyto typické vlastnosti scény Kvapilovy, především jejich náladový lyrism, připomínají spíše Chittussiho — tedy školu barbizonskou — než Slavíčka a pravé impresionisty.

Stěžejní vlastností typického impresionismu jest pohyb. Pohyb života velkoměstského, vlnění vzduchu, skvrnitý rozklad barev, ostrost a rychlost vjemu, prudký realistický duch, naturalismus, dosahovaný odvážně rozkládanými formovými prostředky, především však v podstatě nesentimentální, nesmírně soudobá, skutečná, ostrá, tak říkajíc obnažená sensibilita, která zcela převrací statickou, museální, akademickou citovost dosa- vadní. V tomto skutečnostném smyslu jest vlastní význam impressionismu.

Ničemu nebyl Kvapil tak vzdálen, jako tomuto impresionistickému duchu. Jeho základními vlastnostmi jsou romantická citovost, mírněná povahou úsměvnou a harmonickou, novoromantická náladovost, touha po stylisaci, duševním jasu, symbolickém lyrismu. Nebylo dosud většího lyrika na českém jevišti. Jeho úměrnost, formálně kořenící v parnassismu a ideově v nejšťastnějším údobí středoevropského liberalismu, neměla nic z trpké problematiky moderního umění let devadesátých a nevybočila nikdy podstatně z optimismu Vrchlického. Jeho Shakespeare stal se bezděky druhem Victora Huga a v jeho Ibsenovi byla skeptická zříravost uhlazena citovou náladou a zasněnou symboličností. Duch klasicistické pohody vznášel se nad těmito představeními, která spíše okouzlovala a povznášela, než drtila, rozrušovala a znepokojovala.

Bylo to údobí snivé poesie. Jaké měsíční svity, jaká stříbrná vlnění slunce, jaká melancholie červánků zalévala často scénu! Ale všechna tato světelná a barevná kouzla byla jen pozadím, určeným pro výkon herců. Odstranivši přemíru jevištního haraburdí, rozestavivši výtvarně herce, napojivši scénu atmosférickou suggestcí, spokojovala se Kvapilova režie koncem konců funkcí služebnou. Již v dramaturgickém výběru vyhýbal se Kvapil valné části velmi důležité soudobé produkce, jak jen se

její problematika nesnášela s jeho optimistickým světovým názorem a sladěnou citovostí. Tím méně si troufal Kvapil viděti v díle motiv k vyslovení vlastních režijních problémů nebo v herci pouhého prostředníka k vyjádření samostatných uměleckých otázek.

Kvapil zahájil u nás údobí režie jako uměleckého vytvoření. Ale podstatou svou nebylo to údobí režisérské, nýbrž herecké. Teprve zpětný úhrnný pohled nás poučuje, do jaké míry ustupovalo, chtě nechtě, Kvapilovo režijní úsilí zjevu Vojanovu a celému tomu skvostnému hereckému pokolení, vyznačenému velikými jmény Kvapilové, Hübnerové, Danzerové, Grégrové, Mošny, Řady, Schlaghammera, Kafky, Bolešky, jimž rovnocenné pokolení dosud na českém jevišti nedorostlo. Byla to podivuhodná generace, jež nesla harmonicky scénické zjemnění, jehož se po Šubrtové a Šmahové patheticke realismu dostalo českému jevišti dílem Kvapilovým, soubor podivuhodně zladěný, lidsky významný, výrazově prohloubený, neobyčejně osobitý. Kvapil sám byl si vědom toho, že středem představení jest herec, ač sám nebyl t. zv. režisérem hereckým. Spokojoval se tím, že ladil herecké výkony do atmosférické jednoty, odposlouchával pozorné slovo, spokojuje se jeho ryzostí, aniž přetvářel výtvar hercův z ducha autonomního režijního názoru, tempa, dynamiky, symfonické jednoty představení. Neviděl v herci pouhý nástroj jednotné představy scénické a nevládl také přetvářecí suggestcí typického hereckého režiséra, jakým je na př. ještě Reinhardt. Nebičoval, nevydražďoval, nešťval herce, aby vyrostl sám nad sebe; tím méně, aby překonával svou osobitost ve prospěch formálního charakteru představení. Toho všeho nebylo potřebí jak pro celkový duch jeho režie, tak pro vnitřní rozměr interpretů samotných.

Údobí Kvapilovo bývá označováno jménem Vojanovým. Práve. Neboť Vojan byl hlavním dobrodružstvím těchto nezapomenutelných večerů, jimiž se české scénické umění stalo součástí předního evropského divadelnictví. Přes to stalo se laciným zvykem, zmenšovati podíl Kvapilův v míře větší, než je spravedливо. I sborník, který jest podnětem těchto řádků, nedoceňuje cele osobnosti, jejíž dílo bylo ukončeno předčasně a jejíž význam máme míti na mysli především my, kdož jsme před válkou zahájili první zásadně uměleckou opozici proti divadelnímu názoru kvapilovskému. (Odpor Hilbertův proti Kvapilovi nedobral se nikdy hledisek zásadních.) Kvapilova posice v českém divadelnictví byla vyvrácena dvakrát: předem na konci světové války, kdy se ho zmocnilo každému divadelníku známé a pochopitelné taedium theatralicum — únava z divadla — již nezůstal dosud ušetřen žádný opravdový divadelník. Tou dobou zdála se Kvapilovi politika důležitějším národním úkolem než divadlo. Druhý pád Kvapilův nastal po počátečním skvělém údobí na Vinohradech, kdyžtě byl krátce před tím triumfoval zejména představení „Troila a Kressidy“, jehož duchovní úroveň nebyla u nás dosud předstížena žádnou shakespearovskou interpretací.

Ještě několik představení, zejména Šrámkových, ukázalo Kvapila na staré výši. Kvapil ovšem nebyl nikdy veliký divadelní organisátor, nebyl dosti intenzivní dramaturg a na divoký umělecky konkurenční nápor Hilbertův nestačil ani jeho umělecký epikureismus, ani jeho usměvavá povýšenost. Umělecky byly to spíše ojedinelé činy, než práce systematická, jimiž se snažil čelit tvrdě

konkurenci, která měla po ruce velké prostředky divadla Národního. Přes to — budiž to dovoleno říci — stala se velká chyba, že bylo tehdy Kvapilovi naznačeno, aby (prý pro oční chorobu) opustil divadlo a že to učinil. Neboť Kvapil — ač již zcela výkonný, ač nedostí výbojný — jest něčím, čemu se říká temperament vůdcovský. Při všech svých nedostatcích, i se slabým zrakem, je to člověk represantativní, to jest národně represantativní. Vývoj obou našich předních činoher potvrzuje, že nestačí práce a výkon samy, aby se divadlo setkalo s ohlasem, jehož nutně potřebuje, že práci tuto musí navenek představovat skutečný divadelník s pres-tiží, osobnost pro národní vývoj významná a charakteristická.

Jest samozřejmo, že ani Kvapilova činnost v době jeho největšího uměleckého rozpětí — kdy prostě v Čechách vytvořil režisérství jako útvar umělecký — nebyla bez oposice. Spor mezi staročeským Družstvem Národního divadla, umělecky představovaným Šubrtem, a vítěznou mladočeskou Společností Národního divadla, jejímž mužem byl Kvapil, doznával arci dlouho i v projevech novinářských. Řadu let ohrožovaly klidnou práci divadelní i hodně čtené plátky pokoutní, inspirované zejména těmi herci, kteří byli ohroženi vítězným rozletem hereckého pokolení Kvapilova: Vojanem a Hanou Kvapilovou. Nezapomínejme, že i Vojana bylo nutno u obecnstva dlouho proboujovat a že ještě několik let před válkou pokládalo mnoho lidí nejen Seiferta, ale i Karla Želenského za většího umělce.

To všechno ovšem byly boje i nechuti, jak je přinašívá rozvrstvení společenské a osobní, bez hlubší ideje. Základem soutěže umělecké byly počátky činohry Vinohradské, kde se Šubrtovi naskytl poslední příležitost uplatnit zejména vzdělaného svého dramaturga Jaroslava Kampera. Několik Kamperových představení, zvláště vynikající představení Hauptmannových „Tkalců“, a několika komedií, bylo vniternou vážností dobrým korektivem barevné vnějškovosti reinhardtovské, již trpěla i dobrá představení Kvapilova. Avšak Kamperovi nebylo dopřáno vyžít se ani režisérsky, ani dramaturgicky. Odpraven obchodně lákavou soutěží Štechovou, odešel brzy, zdravotně i citově nalomen, do ústraní.

Rovněž řada kritiků sledovala Kvapilovu činnost s přísností a nevládností. Někdejší kritický spolupracovník V. Tille projevoval stále patrnější netrpělivost. V době největších činů ztrpčoval Kvapilovi vítězství Jindřich V o d á k, který řadu let přímo favorisoval činohru Štechovu. Jaroslav Hilbert se ani nepokoušel zastírat osobní nechuť ke Kvapilovi, Kvapilové a Vojanovi. Arnošt Dvořák viděl zásadní chybu v režisérství, které se roztahovalo, po jeho citu, na úkor významu dramatikova. Arnošt P r o c h á z k a a skupina „Moderní revue“ vytýkali Kvapilovi zanedbávání lyrických děl Karáskových, Mariových a Dykových a podporovali spolu s Otakarem Theerem proti Národnímu divadlu „Lyrické divadlo“ a „Divadlo umění“, která se představila Hoffmannsthallem, Maeterlinckem, Browninem, Karáskem, Dykem a jinými díly, akcentujícími lyrčnost a duchovnost divadla. Avšak kritická stanoviska uvedených posuzovatelů těchto byla diktována buď náladami nebo přímo zájmy a nechutěmi osobními. Mladá pak představení Pavla Neriho, Marie Nechlebové, Vojtěcha Nováka neměla dosti divadelní životnosti, aby se na nich dal vybudovat skutečný pro-

gram. Byla příliš úzká divadelním názorem a příliš útlá talentem, aby mohla vyrůst nad ušlechtilý diletan-tismus.

Nástup skutečné dramaturgické, formové a ideové oposice, neurčované hledisky osobními, nýbrž změněným názorem na umělecké otázky, datuje se od divadelní revue „S c é n y“. Původně byla „Scéna“ myšlena jako opoisiční revue vysokých měřítek, v níž by měli tehdejší vůdčí divadelní spisovatelé, zvláště Dvořák, Hilbert a Tille společné odborné forum pro své bolesti. Revue byla chystána dosti dlouho, ale nenalezala v době těchto příprav vyhraněného ideového programu. Zakladatelům nechtělo se vydávat obyčejnou revui s dobrými články, avšak bez hlubších a jednotnějších duchovních směrnic. Ty byly nalezeny teprve získáním zástupců mladé kritické generace, kteří se ujali vlastního vedení listu, a přijímající vše, co bylo z díla staršího pokolení v duchovním souladu s novými myšlenkami, vytvořili dramaturgickou a formovou základnu souladu s novými myšlenkami pro vývoj příštích desetiletí. Zapomenuto nemá býti v této souvislosti jméno ve válce zemřelého Ervína T a u s s i g a, který vstoupil do literatury o něco později, avšak byl již tehdy významným partnerem v diskusích o základní divadelní reformě.

„Scéna“ vytvořila pro divadlo něco obdobného, co vytvořil „Umělecký měsíčník“ pro umění výtvarné. Ukázala se simultánnost ve snahách generačních skupin, které jinak ani nebyly ve styku. Podotknouti jest, že v odvětví divadelním nebylo tehdy v Evropě úsilí podobného a že ve „S c é n ě“ byl snad po prvé učiněn pokus o vytvoření divadelního názoru, který by odpovídal tehdejšímu odklonu od naturalismu jak ve filosofii, tak v poesii a uměních výtvarných. Odpor k dekorativnosti a ornamentu, inspirovaný Loosem, který po válce ovládl moderní architekturu, byl tu rovněž již požadován pro výraz jevištní.

Tři byly hlavní oblasti, v nichž se uplatňovalo teoretické úsilí „Scény“ o moderní divadelní formu.

1. O b l a s t d r a m a t u r g i c k á. Zde bylo v odporu ke Kvapilovi, který pomíjel značné části dramatické tvorby světové i domácí, požadováno rozšíření a prohloubení programu v četných směrech soudobé duchovnosti i citovosti. Soudobost byla spatřována spíše v Hauptmannovi, Strindbergovi, Wedekindovi než v Hermannu Bahrovi, v Claudelovi a Verhaerenovi, spíše než v Hardtovi a Hoffmannsthalovi. Upozorňováno bylo na Ernsta, Duhamela, Chenneviéra, na bohatý zdroj mimoshakespearovské dramatiky alžbětinské, zejména Marlowa, na nevyčerpané možnosti domácí dramatiky Dykovy, Hilbertovy i Dvořákovy atd. Znovu byly formulovány pojmy dramatu knižního a dramatu t. zv. neproveditelného, ozřejmován pojem nového scénického lyrismu, jemuž vykazováno místo vedle přísné skladebnosti dramatu klasického. Požadována aktuálnost, živost pořadu divadelního a obnova divadla jako živého ústavu mravního a duchovního.

2. O b l a s t f o r m á l n í. Akcentována svézakonnost divadelního projevu jako formy umělecké, výtvarnost a funkčnost scénické výstavby. (První divadelně teoretický projev Hofmanův.) Zamítána pouhá dekorativnost scénická a požadováno zdynamičtění hercova projevu, Symfonická jednota scénických výrazových prostředků, hlasu, světla, postoje. Odklon od naturalismu. Zjednotnění, zhuštění, oproštění. Zamítnutí barevných

a hudobných složek, pokud jen slouží oblouzení vnímajících smyslů. Naproti tomu akcentováno divadelní kouzlo jako princip účinnu.

3. O b l a s t d u c h o v n í. Moderní zapojení divadla do duchovní a sociální problematiky dobové. Úsilí o drama sociální a davové. Zaktualisování divadla, avšak odvrát od sensačnosti a pouhé podnikavosti. Všechno úsilí má směřovati k zvnitřnění a lidskosti. Proto zahájen zásadní boj proti Reinhardtovi a akcentován vedle příkladu Stanislavského zejména příklad Brahmův v cestě za vniternou skutečností, která obětuje efekt pravdě. Prostota jest nejvyšší odvolací instancí v umění, opernost a pathos jeho největším nebezpečím. Divadlo není cirkem, ani zábavním podnikem.

Do této situace vstupuje K. H. Hilar, který má ve „Scéně“ všeho vsudy dva příspěvky, avšak hlásí se již jako spolubojovník. K. H. Hilar? Není to omyl? Není tento ctižádostivý a neskrupulosní organisátor své vlastní občanské kariéry právě mužem z oněch končín, proti nimž směřují hlediska našeho pokolení? Není tento zmatený stilista s honbou za literátským efektem, tento blaguer a polovičatý estét, tento duch ornamentální, i ve vlastní „Moderní revui“ přijímaný jen s benevolencí, není tento poslední novoromantik právě typem, proti němuž směřuje naše obrodné úsilí? Jest přijímán s neskrývanou nedůvěrou.

Takové jsou omyly v uměleckých osudech i vztazích!

Nebot právě tento muž ze sféry dekadence měl se státi uskutečnitelem požadavků a principů, s nimiž si původně sotva věděl co počítí. (Pokračování.)

do ba a lid é

Nová sovětská slova

Máme na zřeteli slova, která se objevila v ruském jazyce za sovětského režimu. Není jich poměrně mnoho, ale zaujímají a nějaký čas budou zaujímat své zvláštní místo v ruském národním jazyce. Nejenže nesplynula a neztratila se v ohromném bohatství národního jazyka, nýbrž nesou jaksi sama v sobě počátky nového jazykového vývoje, žijí úplně samostatně, nezávisle a znamenají pojmy zcela nové, skutečně „nikdy nebyvalé“.

Nemám v úmyslu dělat filologické badání v tomto směru, chci obrátit pozornost čtenáře pouze na dvě sovětská slova, se kterými se zvláště často setkává v sovětském tisku a která vymezují pojmy výjimečně důležité pro veřejný život.

Slovo

„Bditělnost“.

(Česky znamená asi bdělost, ostrážitost, zvýšenou pozornost a pod.)

Politický slovník celého světa zná toto slovo velice dobře, ale překlad jeho do kteréhokoliv cizího jazyka nemůže podati původního smyslu samotného jevu. Přeloží se slovo, ale vlastní pojem zůstane cizímu čtenáři utajen. Sovětská „bditělnost“ znamená něco zcela jiného, než co se pod tím slovem předpokládá v českém, francouzském, anglickém neb jiném jazyce. A více než to: do bolševického převratu se onoho slova vůbec neužívalo v ruském jazyce národním. Ve znamenitém slovníku Dalově nalézáme pouze přidavné jméno „bditělný“, znamenající bdělost, neúnavnost, pozornost, horlivost. Ve slovníku ruského jazyka, sestaveném II. oddělením Akademie věd, jest slovo „bditělnost“ jako podstatné jméno, znamenající v zásadě totéž co u Dala,

ale výklad je provázen literárním příkladem, který poukazuje na speciální význam ve veřejném životě: „Vojvodové, strachující se nových útoků, stálou, bdělou ostrážitostí unavovali svůj pluk.“ (Istoria gosudarstva rosijskago.)

Vysoce autoritativní sestavitelé slovníku ruského jazyka nemohli najíti vhodnější příklad pro vymezení pojmu „bditělnost“. Tento příklad byl vybrán filology-odborníky z ruského středověku. Jádro jeho, jak vidíme, leží v souvislosti dvou činitelů: jsou tam „vojvodové a pluk“, který má být vytrvale vyčerpáván vojvodou, v hlídání nepřitele. Tyto základní elementy starého středověkého pojmu byly nově ozářeny „revolučním“ světlem za nových „vojvodů“ s novými „pluky“.

V sovětském slovníku, objasňujícím ruský jazyk, nacházíme výklad, který vládne nyní. Ve zmíněném slovníku slovo „bditělnost“ objasňuje se krátce následovně „neoslabená pozornost“. Výklad je doložen příkladem, jenž však nebyl vzat z živého ruského jazyka. Zdál se asi chudý pro ten účel. Je uvedena oficiální formulka, která musí být chápána všemi jednotně, bez nejmenších úchylek: „Základní příkaz pro komunistu je revoluční „bditělnost“ a pohotovost zničití třídního nepřitele.“ Hle, to má tedy znamenat po sovětsku „bditělnost“. Je-li toto slovo vyslovováno sovětským člověkem, je si každý dobře vědom, jaké následky mohou vyplynout z tohoto pojmu. Přestal-li kdo být „bditělným“, to neznamená jen, že cosi rozptyluje jeho pozornost, to znamená nedodržení základního příkazu pro komunistu. Mluví se zde o „přetavení“ (překování, „perekovka“ — také sovětské slovo) celé psychiky člověka. Chování „bditělného“ sovětského člověka je zcela jiné, než chování kteréhokoliv občana jiného státu. Do volte, abych to ukázal na některých příkladech.

V září minulého roku redakce „Novyj mir“, jednoho z největších sovětských časopisů, svolala velkou poradu svých četných spolupracovníků. Byli přítomni nejpřednější sovětsští spisovatelé a kritikové. Mimoto se aktivně zúčastnili odpovědní žurnalisté deníků: „Izvestija“, „Pravda“, „Večernaja Moskva“. Zkrátka, byl shromážděn celý literární moskevský svět. „Na pořadu dne byla otázka o úkolech časopisu ve spojitosti s odhalením činnosti trockisticko-zinověvského ústředí.“ Redaktor časopisu p. Gronskej úvodním slovem přesně vytyčil „úkoly časopisu“. Nutno usilovat o „bditělnost“. Tehdy dosáhne časopis i literatura vůbec takového „nebyvalého“ rozkvětu, o němž ani snít nesmí buržoasní, nebo kterákoliv jiná nebolševická literatura.

„V literárních organisacích,“ říká Gronskej, „bditělnost“, sovětská bditělnost byla na velmi nízké úrovni. Nedostačná „bditělnost“ a prohnílý liberalism zejména, dovolil nepřátelům národa proniknout do literatury... postrádali jsme „bditělnosti“ vykopnout je z časopisu“ (na př. trockistu Pikela jednoho ze zastřelených ničemů, poznámka Gronskejho).

V závěru říká, že je nutno pečlivě se vyučít „hospodářství“ časopisu (slovo hospodářství má zde též svůj speciální význam). Časopis třeba zbavit všech lidí, spojených v jakékoliv míře s nepřáteli národa (a nepřáteli národa jsou všichni, kdož nejsou stoprocentními stalinovci). Musíme bít do nepřátel a bít tak, jak možno nejsilněji...

„Jestliže se morální tvář spisovatele ničím neliší od tváře spisovatele buržoasního, tehdy se tento spisovatel nemůže považovat za spisovatele sovětského.“ K tomu, abychom dostali trvalou morální tvář spisovatele, je nutno mít vždy „zvýšenou bditělnost“, která nás jediné uvede na správnou literární cestu (těsné semknutí okolo strany a jejích vůdců (pluk a vojvodové)).

Po úvodní řeči Gronskejho rozvinula se živá debata. V rozvinuté debatě se řešila otázka o osobě nepřitele v literatuře, a „bditělnosti“, o kolektivnosti práci v časopise.

„Nesnadnost rozpoznávání cizích a nám nepřátelských lidí,“ říká spisovatel K. Fedin, „leží v tom, že se maskují. Maskují se pravověrností a proto rozpoznat nepřitele je velmi těžké... My, stojící mimo stranu, musíme se poučiti u stranníků, protože tito mají více zkušeností.“

Potom vystoupil kritik, pan Rožkov, který prohlásil:

„Bojím se „bditelnosti“ stavěné na odív. Bojím se případů, které už tu byly: chytanou „dvurušnicku“ (bude vysvětleno dále) povstane křik, bouře, sloupy prachu, běhají s lupou (to je ta zjevná „bditelnost“!) a hledají nepřitele. Přejdou dva týdny, měsíc, počasí na literárním obzoru se poněkud ustálilo a všechno se utišilo. Složitost otázky je v tom, že je třeba rozpoznat maskovaného nepřitele.“

Ubohý Rožkov nemohl současně předložit spolehlivý prostředek, nehledě na jeho utajenou „bditelnost“.

Porada byla by skončila bez úspěchu, nebýt výjimečného nadšení „bditelností“, ale na štěstí vyskytl se příklad, na němž byl demonstrován skvělý účinek bditelnosti. Spisovatel Boris Pilňjak, vyslechnuv literární debatu, vystoupil se sebekritikou a přiznal se vinným ze spojení s Radkem, že mu dával peníze, když už byl zavřen. Všichni byli by si přáli, aby Pilňjak řekl více, aby více přiznal. Spisovatel Bruno-Jasinskij prohlásil: „Myslím, že dokud Pilňjak se nějak myšlenkově nepřerodí, je předčasně nazývat ho bezpartijním bolševikem.“ Je zřejmé, že Bruno-Jasinskij chtěl říci: dokud nevymění kůži, jak to chtěl dokázat svým románem stejného pojmenování.

„Boris Pilňjak úplně souhlasil s tím, co řekl Bruno-Jasinskij,“ poznamenává korespondent. P. Gronskij ve svých závěrečných slovech, jako stolistý správce svého literárního hospodářství, řekl, že i když Pilňjak neřekl všechno, co byl povinen říci, udělal přec jen krůček vpřed. Nelze však zapomenout jeho velkých literárních hříchů z minulosti. Nelze zapomenout jeho novelu „Krasnoje děrevo“, která „byla napsána přímo na objednávku trockistů“.

„To leží na tvém životopise jako těžký kámen,“ praví Gronskij, obrací se k Pilňjakovi, „a nazýváš-li sebe nyní bezpartijním bolševikem, musíš tento kámen odstranit. Neopostaráš-li se o to, bude ti vždy vadit v cestě ku předu.“

Pilňjak: „Mohu ho odstranit pouze dalším dílem.“

Gronskij: „Ano, svým uměleckým tvořením. Jsi povinen to udělat a já věřím, že to uděláš. Rozuměj, dokud se sebe neshodiš ten starý šat, vetší šat, dotud nevstoupíš v řady bezpartijních bolševiků. Pouze tehdy, až odvrhneš onen starý vetší šat, vstoupíš v řady bezpartijních bolševiků. Tehdy se teprve staneš pánem ve své vlasti.“

Pilňjak: „Ano, to také chci.“

Konečný akord: „Spisovatelé se semknuli kolem strany Lenina-Stalina. Stalin — prapor.“

„Bditelnost“ po sovětsku tedy znamená: vytrvale, neúnavně vyhledávat nepřátele, všechny ty, kdož vědomě či nevědomky stojí proti stalinovské generální linii. Hledat je všude, ve všech možných koutech a štěrbinách veřejného života: ve škole, v rodině, v literatuře, ve vědě a umění, v továrnách, na závodech, na vesnicích, v kolchozech. Hledat je pečlivě, ostražitě a při tom nezapomínat, že nepřítel se může skrývat za maskou. Učit se u zkušených straníků umění, jak tuto masku odhalit, stále se k nim obracet o radu, shromažďovat v pevné oddíly bdělé lidi, udržovat je v pohotovosti, aby v kterýkoliv okamžik bylo možno smazit a zničit nepřitele. Zde jsme, jak vidno, u složitějšího „nejvyššího“ systému usilovného boje, zde je uměle vytvořena atmosféra hluboké nenávisti, nedůvěry, podezřívání. Tato atmosféra panuje léta, a lidé opravdu nejenže „scházeli staré vetší šaty“, nejenže „vyměnili kůži“, ale změnili se psychologicky a jsou opravdu zcela nepodobní „buržoasním“ lidem.

Poslyšte jen, jakým jazykem hovoří sovětská lidé a kteří? Vymamní lidé — sovětská spisovatelé!

V souvislosti s rozsudkem, týkajícím se procesu Radek—Pjatakova byla v Moskvě svolána speciální porada sovětských spisovatelů. Je až úzko čísti řeči na ní pronesené!

Za hranicemi dobře známý sovětský spisovatel Vsevolod Ivanov na této poradě prohlásil: „Povinností nás spisovatelů je být politicky „bditelnými“. Mimo politické „bditelnosti“ musíme však nutně rozvíjet a posilovat „bditelnost“ tvořivou... Zničení fašismu námi — spisovateli — může se uskutečnit tím, že předvedeme velkého a šlechtěného

člověka, vyšlého z našeho prostředí.“ A jakéže je toto prostředí? Jaké kladné a šlechtěné vlastnosti vznikají v sovětském prostředí?

„Vyšinskij (státní prokurátor z procesů s trockisty) je skutečným ztělesněním ducha našeho národa,“ prohlašuje spisovatel Nikulin. Vyšinskij je opravdový hrdina, protože je vzorem bolševické „bditelnosti!“

„Pro nás zastřelení a zničení nepřitele“, poučuje spisovatel V. Stavskij, „jest projevem velkého humanismu, který ve jménu ochrany dosažených výsledků milionů pracujících, ve jménu ochrany radostného a šťastného života ničí hromádku opovržených hodných ničemů.“

Znamenitý sovětský básník A. Bezymenskij zdůrazňuje s pathosem tuto zvláštní psychologii sovětského člověka: „Chce se mi znovu a znovu opakovat slova mariupolského dělníka řečená mně v srpnu minulého roku: „Schvaluji rozsudek strany, ale lituji, že jeho provedení nebylo svěřeno mně. Toto řekl,“ volá Bezymenskij, „totéž myslím i já, básník sovětské strany. Myslím na to i nyní a jsem přesvědčen, že stejně smýšlí každý z nás.“

Měl pravdu, pokud šlo o mnohé jeho kolegy.

Moskevská porada spisovatelů usnesla se na resoluci, v níž schvalují rozsudek nad Radkem — Pjatakovem a jinými a již se žádá soud nad „odštěpenci Bucharinem a Rykovem, zrádci a zaprodanci“.

Oficiální vyšetřování s nimi ještě nezačalo, soudě podle tisku, ale spisovatelé (!) již vrhají strašné obvinění a na koho? Na Bucharina, do poslední doby redaktora časopisu „Izvěstija“ a hlavního referenta na sjezdu sovětských spisovatelů. To znamená, že spisovatelé náhle byli naplněni horlivostí být „bditelnými“! Svaz sovětských spisovatelů však, jako každé jiné sdružení sovětských lidí, daleko není to, co my rozumíme tímto pojmem. To jsou jakési oddíly, „pluky“, které „vojvodové unavují stálou bdělou ostražitostí“.

Před nedávnem „Literární noviny“, orgán Svazu sovětských spisovatelů, prohlásily, že „jedna z pozoruhodností literatury, která se objevila v tomto roce, vykazuje rozhodný obrát k vojensko-obranné tematice. Svaz spisovatelů se stává „literární divisií“, podle příslušného výrazu spisovatele Višněvského.

Uvaž nyní, čtenáři, existuje-li vůbec nějaký dobrý a vystihující překlad sovětských slov, bez objasnění vlastních pojmů jimi představovaných?

Teprve nedávno, prohlásil oficiální sovětský tisk, že pravý humanism byl vtělen v nesmrtelná díla Puškinova. Jeho život a jeho osobnost jeví se nejskvělejší příkladem propagace humanismu. Puškinův humanism a humanism „bditelného“ Stavského nebo Bezymenského, prohlašujícího sebe za Puškinova žáka? Co je zde společného?

Druhé sovětské slovo, na něž bych chtěl upozornit, označuje pojem, který mohl vzniknouti a přetvořiti se jen v atmosféře bolševické „bditelnosti“. Je to

„dvurušničevstvo“.

Marně bychom opět hledali toto slovo v slovnících ruského jazyka. Ve slovníku Akademie věd je sloveso „dvurušničat“, s tímto objasněním: „dvurušničat“ znamená v žargonu žebráků „využít tlačenice nastavením obou rukou při prosbě o almužnu“.

Po prvé se slovo „dvurušničat“ vyskytuje v sovětském slovníku, o němž jsme se zmínili výše. Vyskytují se v něm všechny možné jeho varianty.

1. „Dvurušnik“ je člověk, jednající dvurušnicku. Náporný příklad: „očistit řady odborových svazů, od cizích žvlů, od nepřátel, od dvurušníků.“

2. „Dvurušničevstvo“ — je takové chování člověka, že zevně patří k jedné skupině a pracuje ve prospěch druhé, jí nepřátelské. Tedy snaha současně pracovat ve prospěch dvou protilehlých stran. Náporný příklad: „Článek zahraničního oficiosa je příkladem výjimečného politického dvurušničevstva.“

A na konec nejlepší příklad, který nemohl ještě být využit sovětskými jazykoznavci — to je proces Radek—Pja-

takov. Hlavní obvinění — to je jejich dlouholeté „dvurušničevstvo“, t. j. hra na dvě a možná i na několik stran.

Chytili, usvědčili lidi, kteří byli neupřímnými bolševiky, kteří, ač sami bolševici, pracovali ve prospěch druhé strany. Jaká otázka tu může být sporná? U koho se naučili „dvurušničit“ staří bolševici, zakladatelé sovětského režimu? Kdo jim naočkoval tyto zvláštní zvyky? Vojvodové a jejich komunistické pluky, pro něž — „účel světi prostředky“. To se stalo základem nové morálky a vytvořilo nevyhnutelně takové pojmy. Nikdo nikomu plně nevěří a proto ten věčný strach, napiatá „bditělnost“ a z toho plynoucí „dvurušničevstvo“. Tyto projevy, jak vidno, jsou nevykořenitelné. Jsou jimi otráveny široké řady komunistické, na což bázlivě poukazuje spisovatel A. Fadějev:

„Z našeho stranického prostředí i prostředí mimo stranu jsou vyjmuty nepřátelské elementy. Ale jsou ještě jiné, neprojevené, které dosud vykonávají u nás svůj vliv. Zde je třeba zvláštní vytrvalosti. Zde nelze ničemu věřit, nutno se dívat, odkud přichází ty neb ony záchvěvy a kdo jich může využívat. Pravda, někteří měšťáci ihned říkají: nedovedu pochopit, komu teď je možno věřit. Je to hloupé a nechutné. Žádná činnost bez důvěry není možná. Ale důvěra a důvěřivost jsou dvě různé věci. Politická důvěra je založena na přesné znalosti činnosti daného člověka a na plné evidenci jeho možnosti a schopnosti.“

Omlouváme se, že jsme použili takového množství citátů. Přiznáváme však, že je těžko podávat svými slovy, čteš-li ta nová odhalení několikrát, snažíš se objasnit, ospravedlnit a změkčít trochu ty „revoluční“ výkřiky. Ne, nenacházíš souhlasných slov a pojmů. Nenalézáš jich v sobě ani v bohatém ruském jazyce, ani u ruského národa, který žije jakýsi svůj zvláštní život. U ruského národa je nenacházíš proto, že mlčí. Jeho hlas ještě není slyšet, nehleď na všechny „mohutné demonstrace na Rudém náměstí.“ T. G.

věda a práce

Josef Wiener:

Hormony řídí náš život

Hormony jsou produkty tak zvaných žláz s vnitřní sekrecí, žláz endokrinních. Nauka, obírající se těmito žlázami i jimi tvořenými hormony, nazývá se endokrinologie. S jejími počátky setkáváme se vlastně již u primitivních národů, kde válečníci požitím nepřítelova srdce zvyšovali svoji srdatost a kde proti onemocněním jater dosud požívají se vlčí játra, proti chorobám plic liščí plíce. Tato tak zvaná opotherapie, formulovaná Paracelsovou větou: „Srdce léčí srdce, slezina léčí slezinu a plíce léčí plíce,“ je matkou moderní nauky o vnitřní sekreci, o hormonech.

U kolébky praktické endokrinologie stojí slavný Francouz Brown-Séquard. Když stárnul, vstříkával si výtažky pohlavních žláz, aby se omladil. V jeho tehdejších pokusech bylo patrné ještě více sugestivního, nežli skutečného účinku, ale cesta byla otevřena.

Co jsou to žlázy s vnitřní sekrecí?

Vedle žláz, jež mají vývody a jimi na venek vyměšují své sekrety, jako jsou žlázy slinné, slzné, potní, žlázy sliznice zažívací a pod., vyskytuje se v těle celá řada žláz, jež své sekrety odvádějí přímo do cév, do krve: to jsou právě žlázy s vnitřní sekrecí, a jejich sekrety slují hormony. Některé žlázy v těle mají obojí, i zevní i vnitřní sekreci, na př. slinivka břišní (pankreas), jejímiž zevními sekrety jsou trávicí fermenty a vnitřním sekretem insulín, řídicí uhlohydrátové hospodářství organismu.

Jaký je význam a funkce hormonů?

Hormony jsou chemickými regulátory funkcí těla. Tato chemická regulace je primitivní, prvotní zařízení, vývojově mnohem starší nežli regulace nervová. Hlavním důkazem této primitivnosti je ta okolnost, že hormony nemají druhové specifčnosti. Hormon je chemická látka, vždy táž, ať ji získáme z toho či onoho živočicha. Je lhostejno, pochází-li insulín, jímž léčíme cukrovku, z člověka či z hovězího dobytka nebo z ryby. Jsou to namnoze jednoduchá chemická tělesa a mají jako léky nesmírně mohutný účín. Adrenalin, hormon nadledvinky, působí ještě při zředění 1 : 400.000.000. Množství vody, jehož by bylo zapotřebí k zředění 1 unce (28 g) adrenalinu do neúčinnosti, naplnilo by 50 mil dlouhý vlak o 10.000 tankových vozech. Thyroxinu, hormonu štítné žlázy, koluje v těle asi 15 mg. Na tomto nepatrném množství závisí, jak uvidíme, zůstane-li člověk rozumný anebo zblbne-li. Kojenec, přicházející na svět se zakrnělou štítnou žlázou, je truchlivá zrůda, vyrůstající v idiota. Bez hormonu hypofyzy nedospěje dítě a zůstává trpaslíkem, miniaturním člověkem. Naopak, je-li činnost hypofyzy od narození zvýšena, vyrůstá člověk v obra. Tělnatě 150kilové dámy s mužským hlasem a plnovousem, jaké se ukazují na jarmarcích a v panoptících, mají chorobně zvýšenou činnost jednoho z nadledvinkových hormonů. Z podobných endokrinních poruch vznikají rozmanité psí rasy: trpasličí pekingové, obří dánské dogy. Možná že vnitřní sekrece hraje vůbec významnou úlohu při vývoji ras.

Při jednotlivých žlázách, jejichž činnost a význam pokusíme se stručně vylíčit, nahlédneme poněkud do tajemství této z nejúžasnějších kapitol lékařství, pokud ovšem již byla odhalena. Hormony prolínají svými vlivy veškerou naši tělesnou i duševní činnost. Jich harmonické souhře vděčí homo sapiens za svůj vznik ve vývojové řadě živočišné vůbec, za svůj tělesný vzrůst i za svůj duševní vývoj.

Nadledvinky.

Párový orgán, nasedající po obou stranách na horní pól ledviny. Obě dohromady váží 7 g. Skládají se z vnitřní dřene a zevní kory, a obě tyto části vytvářejí zvláštní hormon. Dřevý hormon je adrenalin, poměrně jednoduchá chemická látka, kterou se již před 25 lety podařilo vyrobiti synteticky. Funkce adrenalinu spočívá asi v tom, že v souhře se sympatickým systémem nervovým umožňuje organismu náhlé větší výkony a chrání jej před přetížením. Který z obou účinnů, zda hormonální či nervový, je primární a hlavní, dosud nevíme. Tato kapitola je zatím otevřena, jako vůbec celá endokrinologie. Byť i její vývoj kráčel mílovými kroky, je dosud, ne-li v plénkách, tedy v dětských střevíčkách.

Druhý hormon nadledvinky, hormon kory, sluje cortin. Chemicky nebyl dosud izolován. Je k životu nezbytný. Zánik kory nadledvinkové vede k smrti. Je jediným a záračně působícím lékem při Addisonově chorobě, vyvolané zánikem nadledvinek (nejčastěji v důsledku tuberkulózy) a jevící se hlavně bronzovým zbarvením kůže a postupující tělesnou slabostí, vedoucí ke křečím a k smrti. Před objevením cortinu byli lidé s Addisonovou nemocí odsouzeni k smrti, dnes lze je cortinem zachrániti.

Ze zvýšené činnosti (hyperfunkce) adrenalinu vzniká onemocnění, jevící se zvýšením tlaku krevního. Ze zvýšené funkce kory vzniká nápadné vystupování mužských pohlavních znaků a to, což je nejpozoruhodnější, nejen u mužů, ale i u žen. Člověk, jenž se narodí s hyperfunkcí kory, jeví tak zvaný pseudohermafroditismus (vnitřní orgány pohlavní jsou ženské, zevní mužské), při hyperfunkci v dětství vznikající, objevuje se předčasná vyspělost a to fyzická i psychická, a to mužského charakteru u obou pohlaví. Vznik-

me-li pak zvýšená činnost kory teprve v pubertě, vzniká tak zvaný adrenální virilismus (u mužů) a hirsutismus (u žen), oba stavy charakterisované mužskými sexuálními znaky tělesnými i duševními.

To je stručný pohled do tajemné laboratoře nadledvinek, jež je dosud z velké části otazníkem. Záhadou zůstává paradoxiální tendence nadledvinek zdůrazniti mužský charakter u obou pohlaví.

Štítná žláza.

Každý ví, co je to vole. Endokrinologicky řečeno: zvětšená štítná žláza. Skládá se z 2 postranních a 1 středního laloku. Harmon štítné žlázy je thyroxin, obsahující 65% jodu.

Vrozený nedostatek štítné žlázy vede k tělesné i duševní nakrnělosti. Slabomyslní trpaslíci z cirků mají nedostatečnou funkci štítné žlázy, kdežto inteligentní trpaslíci vznikají při poruše hypofysy nebo při kostní chorobě, zv. chondrodistrofií.

Zvýšená činnost štítné žlázy vyvolává známý obraz Basedowovy choroby (tlustý krk, vypoulené oči, nervová předražděnost až psychotické stavy, tlučení srdce, úbytek na váze ze zvýšené výměny látek.) Prosté vole, jaké bývá v horských krajích, kde je nedostatek jodu ve vodě, obyčejně nebývá spojeno s chorobnými příznaky. Podle některých endokrinologů je určitý typ lidí, kteří jeví po celý život lehkou převahu činnosti štítné žlázy: tito lidé oplývají energií, agilností, nikdy neztloustnou, lehce vzplanou, jsou bystří, impulsivní a pilní.

Úlohu štítné žlázy lze vyjádřiti všeobecně jako udržování těla při optimálním standardu pro všechny funkce. Bdí nad přílivem a odlivem života. Stojí na prvním místě v jemné souhře regulačních mechanismů, umožňujících život v prostředí, jež vyžaduje stále se střídajícího přizpůsobení.

Cím jsme, vděčíme hlavně štítné žláze: podmiňuje vývoj zárodku i vývoj dítěte, její činností přenášíme se přes pubertu. O trochu méně thyroxinu a z člověka je idiot, o trochu více, a může vzniknouti bouřlivé delirium.

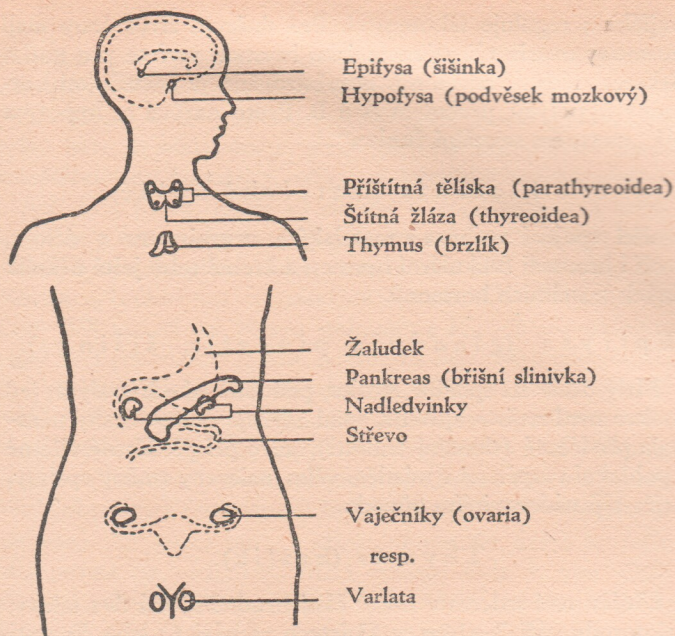
Parathyreoidea (tělíska příštítná).

Jsou čtyři, každé váží 2 g, nasedají párovitě na zadní straně obou laloků štítné žlázy. Jejich odstranění vyvolává tetanii, křeče veškerého svalstva, podobné jako při otravě strychninem. Tetanie zaviněna je poruchou v látkoměně vápna, jež nastává nedostatečnou činností parathyreoidey. Účinný čistý hormon nebyl dosud izolován. Parathyreoidea kontroluje hospodaření vápnem a fosforem v těle (spolu s vitamínem D). Tyto minerálie prý určují veškerou naši reakční pohotovost, náš poměr k okolí. Zdá se, že je určitá souvislost mezi parathyreoideou a temperamentem.

Svým vlivem na látkoměnu vápna a fosforu mají příštítná tělíska význam pro tvorbu kostí a zubů. Dále udržují patrně prostřednictvím vápníku centrální nervový systém i svalstvo v optimální reakční pohotovosti.

Hypofysa (podvěsek mozkový)

skládá se z předního a zadního laloku. Celá váží 10 g. Přední lalok tvoří hormon růstový a hormon sexuální. Při hyperfunkci předního laloku vzniká obrovský vzrůst (gigantismus, akromegalie), při snížené činnosti trpaslctví. Hypofysární trpaslíci jsou miniaturní lidé, duševně normální, kteří se žení a mají i potomstvo. Zadní lalok hypofysy tvoří též zvláštní hormony; jeho hlavní funkcí je asi řízení vodního hospodářství v těle, a při jeho poruše vzniká tak zvaná úplavice močová (diabetes insipidus), jevíci se chorobně zvýšeným vyměšováním ledvin. Extrakt ze zadního laloku smršťuje cévy jako adrenalin a také stěnu děložní a používá se ho k urychlení

Poloha žláz s vnitřní sekrecí

porodu a k stavění krvácení. Ježto temperament je jistě aspoň zčásti určován pohlavními žlázami (rozdíl mezi volm a býkem!) a mezi hypofysou a zárodečnými žlázami jsou asi úzké vztahy, přísluší jistě také hypofyse podíl při vzniku osobnosti.

Jednotlivosti všech složitých mechanismů, jichž regulace se hypofysa účastní (duševní pochody, hladké svalstvo, látkoměna uhlohydrátů, bílkovin, tuků, vody, vzrůst, sexuální život) nejsou dosud zcela plně prozkoumány, a proto je hypofysa nejdůležitějším dnešním studijním objektem endokrinologickým. Dosud zjištěno bylo osm hypofysárních hormonů; jak složité poměry zde vznikají, uvážíme-li, že každý z těchto hormonů může býti vytvářen v nadbytku nebo naopak může docházeti k jeho snížené funkci, že dále mohou hormony jeviti kvalitativní úchylky, že z poruch hypofysy vznikají sekundárně poruchy jiných žláz a posléze že hypofysa má též určitý vztah k mozku.

Mužská pohlavní žláza.

Varle má dvojí funkci, vytváří semenné buňky, spermata a několik sexuálních hormonů, především hormon, určující tělesné a duševní změny v pubertě. Kastrací, odstraněním zárodečné mužské žlázy dochází k známým tělesným i duševním příznakům eunuchoidismu. Po psychické stránce vzniká někdy obraz, podobný demencia preacox. Celkem však vztahy mezi pohlavními žlázami a psychosami jsou ještě jedním z četných nerozřešených problémů endokrinních. Brown-Séquardovy pokusy s vstříkovaním extraktů varlete byly první praktickou endokrinní léčbou. Známý jsou dále transplantací pokusy (Steinach, Voronoff). V poslední době vyroben byl synteticky z cholesterolu čistý sexuální hormon varlete, velmi účinný. Byl též izolován z moči. Vedle toho zjištěn druhý hormon varlete, jež asi reguluje účinn hypofysy na pohlavní funkci.

Hormony varlete mají veliký význam pro normální vývoj individua. Varle lze označiti za skutečné sídlo mužnosti.

Vaječník (ovarium), ženská pohlavní žláza.

Tvoří zárodečné buňky, vajíčka a dva hormony, hormon folikulární (progynon) a hormon luteálního tělíska (progestin). Prvý povzbuzuje veškeré sexuální ženské funkce a má vliv na vývoj sekundárních pohlavních znaků ženských. Luteální hormon činí dělohu schopnou k přijetí oplodněného

vajíčka a reguluje těhotenství. Pro duševní život ženy mají hormony ovaria též význam jako hormon varlete pro muže. Sekrece těchto hormonů povzbuzována je sexuálními hormony hypofyzy, prolanem A a B. Proto nazývá se hypofyza též „motorem sexuální funkce“.

Placenta (mateřský koláč).

tvořící spojení embrya s mateřským organismem v děloze, tvoří i hromadí folikulární hormon a kromě toho ještě několik jiných sexuálních hormonů.

Epifysa (glandula pinealis, šišinka).

Malý útvar na spodině mozku, podobně jako hypofyzy; její funkce není najisto zjištěna, snad zdržuje pubertu, aby nenastala předčasně (tlumení zralosti), ježto při předčasné tělesné a pohlavní vyspělosti v mladém věku nalezeny změny epifysy, nejčastěji nádorovitého původu.

Thymus (brzlík).

Uložen nad srdcem v horní části hrudníku, má dva laloky, při porodu váží 7—14 g, v 13 letech zachází. O jeho činnosti se mnoho neví. Snad tvoří hormon, jehož je potřeba, pokud nejsou vyvinuty pohlavní žlázy, jež pak po pubertě nahrazují jeho činnost. Bývá zvětšen spolu s ostatní lymfatickou tkání při tak zvaném status thymicolymfaticus, časté příčině náhlé smrti u dětí. Tato choroba úspěšně léčí se roentgenovým ozářením thymu.

Hormony regulující trávení.

Dva hormony mají specifický vztah k zažívání: gastrin, tvořený žaludeční sliznicí, povzbuzuje tvorbu žaludeční šťávy, a sekretin, tvořený v tenkém střevě, reguluje sekreci pankreatu.

Insulin, hormon pankreatu a cukrovka.

Nedostatek insulinu, hormonu slinivky břišní (pankreatu) vyvolává cukrovku. Její souvislost s pankreatem objevil náhodou sluha v laboratoři Minkowského a Meringa, Němců, kteří zkoumali činnost pankreatu. Tento prostý muž si všiml, že na moč psů, jimž byl odstraněn pankreas, sletují se houfy much. Upozornil na to badatele, a ti našli v té moči cukr. Dlouho však ještě trvalo, nežli bylo této zkušenosti o souvislosti cukrovky a pankreatu využito lékařsky. Teprve po 25 letech vyroben byl účinný hormon pankreatu, insulin, jedna z největších lékařských vymožeností. Insulin produkován je v pankreatu zvláštními buňkami. Vhodný extrakt z těchto buněk nedařilo se dlouho vyrobiti, ježto nebylo lze odstraniti rušivou příměs trávících fermentů pankreatu. Teprve po válce podařilo se to kanadskému lékaři dr. Bantingovi a jeho druhům; dostali za to Nobelovu cenu. Insulin je dobrodiním diabetiků, pro mladé diabetiky je skutečným záchráncem života. Je antagonistou adrenalinu, ovládá hospodářství uhlohydrátů v těle čili hlavní procesy, vytvářející v těle energii. Pečuje o hromadění cukru a činí jej schopným spalování. Stará se, aby byl v krvi stálý, pravidelný stav cukru a stupňuje spalitelnost uhlohydrátů tak, aby se nespalovaly bílkoviny, stavební materiál těla (jež jsou také spalitelným tělesem).

Hormony podmiňují přízpůsobovací schopnosti organismu.

Organismus lidský, přesto že se skládá z látek o sobě velmi nestálých (uhlohydrátů, bílkovin, tuků), je velmi stálý, ježto má nezměrnou schopnost přizpůsobiti se všelikým změnám

prostředí; tato schopnost řízena je vzájemnou souhrou a harmonií regulační činnosti nervové a hormonální, při čemž nervová kontrola je více individualisována, kdežto hormonální má spíše ráz generální, týká se více celého kolektivu organismu nebo rozsáhlejších oblastí. Hormony regulují též, oproti nervovému systému, spíše funkce periodické, jich příliv a odliv reguluje příliv a odliv života. Kromě toho mají též účín katalysátorů, urychlujících reakce. Mezi nervovým systémem a hormony je úzký vzájemný vztah, hormony často působí teprve prostřednictvím nervového systému a naopak nervová soustava působí pomocí žláz s vnitřní sekrecí.

Vzájemné vztahy žláz s vnitřní sekrecí.

Mezi jednotlivými endokrinními žlázami jsou mnohonásobné vzájemné vztahy. Mnohé z nich již známe, většina jich je dosud neprozkoumaných. Víme, že odstranění štítné žlázy vyvolává hyperfunkci hypofyzy a naopak. Štítná žláza dráždí koru nadledvinky k sekreci adrenalinu, adrenalin vyvolá vyplavení glykogenu z jater ve formě glykosy v krvi, vzestup hladiny cukru v krvi pak stupňuje tvorbu insulinu, čímž zlepši se spalování uhlohydrátů v těle a tak výživa a činnost všech orgánů. Při nedostatečné funkci předního laloku hypofyzy klesá činnost pohlavních žláz. Vzájemná souhra jednotlivých žláz je ovšem okolnost, jež působí při experimentálním výzkumu funkce těchto žláz největší obtíže, ježto jednotlivé fyziologické jevy mohou záviseti na různých endokrinních orgánech. To je jedním z hlavních důvodů, proč naše vědomosti o hormonech jsou dosud z valné části ve stadiu teorie.

Tkáňové hormony.

Naposled dlužno se zmíniti ještě o látkách, jež byly v poslední době objeveny v tkáních nežlázočných a jež dlužno též řaditi k hormonům. Je to srdeční hormon (cholin), sympatin (hormon sympatického nervstva) a pod. Jich funkce není dosud najisto stanovena, snad zprostředkují nervové impulsy.

Závěr.

Nauka o žlázách s vnitřní sekrecí nebude ještě dlouho ukončenou kapitolou. Mnoho již víme, mnohem více dosud nevíme. Zdálo-li se vám někde v tomto článku něco nejasného, tedy jsou to spíše dosavadní naše nejasné znalosti nežli snad nejasná formulace. Hypofyza má dosud známých osm hormonů, možná že ve skutečnosti je jich ještě dalších osm, malý příklad složitosti a obtížnosti endokrinologického výzkumu. Endokrinologie zahájila novou epochu ve vědě o životě, biologii. Další výzkumy dají nám asi odpověď na mnohé dosavadní medicínské záhady.

otázky a odpovědi

Co se dalo v Bělehradě?

I.

Velečtělý pane redaktore, nikdy jsem svoje politické myšlenky nesvěřoval papíru — po léta nepíši nic než soudní podání. Dnešní naše situace a zejména psaní našich novin o cestě pana presidenta do Jugoslaviie však mi nedá, abych Vám nepoložil několik otázek.

Snad jsou správné důvody, pro které naše noviny píší tak a ne jinak, ale nebylo by správnější napsat pravdu? Politika jest ovšem také taktika. Ale nebylo by zdravější říci jak se

věci mají, než ponechávat lidu v mínění, že jest vše v nejlepším pořádku? Jsme přece národ Masarykův, a byl by Masaryk v této situaci pravdu zamlčel? Vždyť tímto strkáním hlavy do písku se starosti soudných neumenšují, nýbrž stupňují k neuvěřitelnému a nesoudným to stejně nic platno není, protože si beztak žádných starostí nedělají.

Nevypadá to až příliš, jako by pan prezident byl pozván na pohřeb první třídy, při němž má pochovati své 18leté dítě? A že se mu na útěchu prezentují demokratické sympatie lidí, t. j. oposice? Jak mu asi je?

Což jest možno neviděti, že způsob a chvat, s nímž byl uzavřen bělehradský pakt, a jeho bilaterálnost (jak se to slovo říká Hitlerovi!) jsou jasné symptomy rozkladu Malé Dohody?

A co pan Čolak-Antič, či jak se ten maršálek jmenuje, ten jež do Budapešti opravdu jen na hon? Což každý nevidí mnohomluvnost a bezobsažnost komuniké Stálé Rady M. D.? Není to poslední prozatím akt tragédie, která se začala vystoupením pana Lavala na scéně habešského konfliktu a pokračovala předvádějí rozklad celého systému kolektivní bezpečnosti, alias Společnosti národů, s nímž jsme stáli a snad též padli? Není hrozné pomýšlení, že my za chyby pana Lavala musíme platit více než sama Francie? Není trochu tragikomický úvodník pana dra Kramáře v „Národních Listech“? Není už ten fakt, že si to takhle představuje pan dr. Kramář, důkazem, že je to naopak? Že Mussoliniho ani nenapadá tak zvanou střední Evropu konsolidovati, (právě on bude sblížovati M. D. s Maďarskem? K smíchu!) nýbrž, že se mu povedlo — když se s Hitlerem o střední Evropu předem rozdělil — Malou Dohodu torpedovati?

Kdo koho napálil? Že by Stojadinovič Mussoliniho? Velice pochybuji. A když Mussolini Stojadinoviče (ač měl-li vůbec zapotřebí napalovat ho), kudy ven a co dál? Neměly by noviny nám to spíše říci?

Jdou-li Vám tyto myšlenky hlavou a přečtete-li si při tom naše noviny o oslavě pana presidenta v Bělehradě — otázka trochu indiskretní — můžete spát?

Já se Vám přiznám, že ne a byl bych Vám velmi povděčen, kdybyste na moje otázky mi mohl dáti takové odpovědi, abych spát mohl.

Váš čtenář.

II.

Vážený pane,

Vaše upřímné otázky zasluhují upřímné odpovědi. Je pravda, že také noviny musí psát takticky, ale mohu Vás ujistit s dobrým svědomím, že tentokrát Vás nikterak neklamou, „vzbudí-li domněni, že s Malou dohodou je vše v nejlepším pořádku“. Záleží ovšem na tom, jak si kdo ten pořádek představuje.

Začneme pěkně od počátku. Vy píšete: „Nevypadá to, jako by pan prezident byl pozván do Bělehradu na pohřeb první třídy svého osmnáctiletého dítěte?“ Dobrá, to je mínění. Je však třeba seznámit se s tímto dítětem. Možná, že se v Bělehradě pochovával někdo jiný. Dr. Beneš zakládal před osmnácti lety spolek Československa s Jugoslavií a Rumunskem jako se státy nejdříve interesovanými na zachování výsledku války a míru ve střední Evropě. To jest 1. na tom, aby se zabránilo návratu Habsburků a obnově rakousko-uherské monarchie, 2. na tom, aby se udrželo Maďarsko v mezích. V této snaze a při této organizaci našli jsme porozumění a podporu jen u jedné velmoci — a to byla právě Itálie, což mělo své dobré důvody. Tehdejší římský ministr zahraničí hrabě Carlo Sforza měl na tom ostatně jen zásluhu své jasné inteligence a opravdu moderní demokratické diplomacie. Podstatné byly zájmové důvody italského státu, a ty byly tak silné, že o tři léta později vláda fašistická převzala prostě politiku Sforzovu (smlouva Pašic-Mussolini) — a nyní se k ní musila vrátit, přes všechno, co se mezitím jinde a jinak stalo. Itálie prostě nemůže pod trestem sebevraždy připustit obnovu Rakousko-Uherska, tím méně vytvoření germánské střední Evropy.

Naproti tomu Francie hleděla na vznik svépomocného sdružení Malé dohody od počátku se smíšenými pocity, co zase nebyla jen osobní vina některých zaostalých duchů na Quai d'Orsay, kteří měli své zvláštní představy o spojení, nýbrž bylo to odůvodněno zase věcnými zájmy státu francouzského, zde bohužel s našimi se poněkud rozcházejícího. Francii byla by se hodila ve střední Evropě rozhodně mnohem více pevná dunajská federace pod zeleň Habsburků, vízící dohromady různorodé elementy zde usazené a bránící tak německému sjednocení. Heslo o rozšíření Balkánu až na Vltavu stalo se ve Francii populární, a v této věci nepodařilo se nám do dneška Francouze přesvědčit, že Habsburk by situaci nezachránil. Modernější francouzští politikové při tom skutečně chápou, že „co se stalo, nemůže se odestát“, že výsledky revoluce národů jsou definitivní a že živé dějiny mají přednost před jakýmikoli konstrukcemi. Oficiální politika francouzská byla vůči nám vždy také docela bezvadná. Ale přece jsou tu přirozené rozdíly, které je třeba vzít prostě na vědomost. Malá dohoda byla v roce 1920 založena právě proto, že jsme si byli vědomi, všichni tři, nezbytností starati se v těchto věcech středoevropských sami o sebe a nepřipustit, aby byly obětovány zájmům jiným.

My jsme od počátku sledovali v této oblasti své vlastní působnosti jeden cíl, v němž je náš hlavní existenční zájem a naše budoucnost: upevnit nový pořádek ve střední Evropě, zajistit jej především součinností všech, kteří s ním souhlasí, kteří tu mají stejný zájem — to byli Čechoslováci, Jihoslovani, Rumuni a také Italové, bez ohledu na režim demokratický či fašistický — a dále ještě získat pro něj i porozumění těch, kteří pádem starého pořádku byli poškozeni, ale kteří mohou docela dobře žít také v novém. Bylo naším úkolem jim to dokázat, především ovšem tím, že 1. nemají žádných vyhlídek změnit násilím stav věcí, ale za druhé také tím, že toho 2. nemají zapotřebí, poněvadž s námi mohou dobře vycházeti. Pokud jde o to první, podařilo se nám to během té dlouhé doby zajisté uspokojivě. Pokud jde o to druhé, jsme právě na slibné cestě. Nelze tedy naprosto říci, že by byl prezident jel do Bělehradu na pohřeb svého díla. Jel spíše k zahájení jeho druhého, jasnějšího údobí.

Svým sblížením s Itálií nemohla nám Jugoslavie provést nic nepřijemného, vždyť jsme právě to na ní stále chtěli. Ještě před návštěvou Cianovou, když se začaly objevovat první pověsti v tomto směru, uvítal náš ministerský předseda dr. Hodža, autor stredo-evropského plánu hospodářské a politické spolupráce, na banketu se žurnalisty vyhlídku na smlouvu italsko-jugoslávskou velmi vřele. Že je to v zájmu Malé dohody, nikdo z kompetentních lidí u nás ani na okamžik nepochyboval.

Něco jiného je ovšem otázka kolektivní bezpečnosti. Zde pochybnosti mohly vzniknout, pokud se věc v přímém styku úplně nevyjasnila. Jugoslavie sjednala sama smlouvu se státem, jehož odmítání kolektivní bezpečnosti a špatný poměr ke Společnosti národů jsou známy. Sjednala ji beze zmínky o těchto věcech a s novým titulem krále italského. Tím se mohlo vzbudit zdání, že Jugoslavie „přechází od Francie k Itálii a od demokracie k fašismu“.

Ale v Bělehradě se ukázalo, že na tom opravdu nic není. Jugoslavie prostě udělala výhodnou smlouvu, hospodářskou i politickou, s Itálií ve formě, která v Římě nenarážela na překážky, ale to neznamená, že by přejímala italské stanovisko

a názory. Jestli se kolektivní bezpečnost Římu nehodí a Společnost národů se mu nelíbí, může se hodit a líbit Bělehradu a Malé dohodě. O tom komuniké bělehradské konference je docela jasné. Ale i zde je ovšem třeba dobře rozlišovat mezi tím, co z pojmu kolektivní bezpečnosti udělal pařížský tisk a co je to ve skutečnosti podle Úmluvy Společnosti národů. Dělat vojenské smlouvy několika států pro všechny případy a proti kterémukoli nepříteli podle hesla všichni za jednoho a jeden za všechny, znamená vylučnost, rozbíjení Evropy na nepřátelské tábory a pravý opak obecné Úmluvy Společnosti národů. Jugoslavie odmítá udělati takovou smlouvu s Itálií, připojit se k ose Berlín—Řím, ale odmítá ji také s Francií s osou Paříž—Moskva. Proti tomu se nedá se stanoviska Společnosti národů nic namítat, a Anglie právě tohle horlivě pochválila.

Pokud jde o presidenta Beneše, založil v roce 1920 své dílo také právě na zásadě: dohoda do všech důsledků o určitých eventualitách, v nichž se naše zájmy úplně kryjí, ale ve všem ostatním volnost, a jako svrchovaný cíl, který se nikdy nesmí ztrácti se zřetele: mír a dorozumění i s odpůrci.

Dnes se celá evropská politika rozvíjí v tomto znamení. Společnost národů se v něm zrodila. Dokud se nepřesvědčíme, že dorozumění je nemožné a věc míru ztracena, budeme pracovat takto. Pak budeme také jednotni a připraveni na opačnou eventualitu, kdyby se objevila nutnou: proti útoku a válce.

Rudolf Procházka.

dopisy

Socialisté do vesnic?

Vážený pane redaktore, nás, inteligenci a úředníky na vesnicích, zajímá, proč naši socialisté nemohou najít cestu k srdci zemědělece a proč nemohou proniknout do vesnic. Co by v této věci mohli dělat a zatím nedělají naši socialisté? Je mnoho možností. Chci upozornit aspoň na některé.

Především: socialisté musí sedlákovi umět vyložit a přesvědčit jej, že mu nechtějí vzít jeho pole a chalupu. Že nechtějí zkolektivisovat — agrárník by řekl zboljševisovat — soukromý majetek. Něco jiného je parcelace latifundií. V tom se oba rychle shodnou. — Mít své vlastní pole a grunt, to je největší láska sedlákova. Dnes už není u nás socialisty, který by chtěl komunisovat soukromý majetek dělníka, úředníka, živnostníka nebo maloročníka. Toto však sedlák neví. On má utkvělou představu, že každý socialista má na jeho nastrádaný majetek chuť tak dravou, jako hladový vlk na ovci. Tuto představu bude mít i dál, poněvadž mu ji stále

sugeruje jeho tisk, a není druhého tisku ani lidí, kteří by mu tento nesmysl vyvrátili.

2. Naši socialisté musí ukázat konkrétně na faktech, v čem socialismus pracuje ve prospěch vesnice a zemědělece a v čem agrární strana pracuje proti němu, poněvadž pracuje pro velkostatkáře. Nestačí jim to vyložit v socialistickém tisku, protože jej na vesnici nikdo nečte a nedověděli by se to. Socialisté tedy musí také najít způsob, jak se dát slyšet a číst na vesnici. Socialisté mají příležitost použít otázky cen cukru, politické historie lihu a mnohých jiných, aby předložili lidu na vesnici číslíce, statistiky, aby upozornili na osoby, které v té věci rozhodují. To stačí. Sedlák si to přečte, promyslí, pochopí. Není potřebí hned nasadit agitaci. Ta vede k nedůvěře a odporu. K tomu je potřebí dlouhé a trpělivé práce. Sedlák se těžko rozhoupe — jako Angličan, a pak je tolik let už jednosměrně zpracován! V tom směru by musila socialistická poctivost přiznat, že na př. obilní monopol sedlákovi pomohl — a při tom by měla příležitost upozornit, že tato myšlenka, v principu oprávněná, v praxi má ty a ony vady.

3. To je to nejbolestnější. Máme na vesnicích už sem tam nějakého socialistu. Bohužel však také mnohý z nich nedovede socialismu pomoci, ani jej reprezentovat, poněvadž své stranické smýšlení většinou projevoval nadáváním na agrárníky. A nadávání není pozitivní prací. Toto je věc socialistické výchovy. Psychologický moment, který tu působí: agrárník si představuje socialistu ve více méně apašském postoji tělesném i myšlenkovém a morálním.

A tu jsme u čtvrté poznámky. Náboženství a určitá morálka vrostla do srdce sedláka tak, jako láska k majetku. Ba, on téměř nedovede jedno od druhého rozlišit. Snad to jeho náboženství a morálka jsou u něj jen částí etikety, tradice a formálního postoje, ale je to tu a musíme s tím počítat. Poněvadž socialisté dříve (snad i dnes) mluvivali a psali o náboženství a církvích s despektem, jsou od sedláka považováni většinou za nezabohy a lidi bez jakýchkoli morálních zásad.

Inteligence na vesnici socialistům velmi ráda pomůže. Potřebuje však sama materiál: statistiky, data, přehledy atd. Vesnické inteligenci nejde o to, rozbít agrární stranu, nýbrž přinést kulturu do vesnice, otevřít okna proudům moderního myšlení a čilejšího života. Agrární strana ze strachu o své posice tato okna zastírá a tím i celou kulturu vesnice. Důkazem toho jsou i referáty z konference preventivního lékařství o hygieně bydlení na venkově, a nejedna škola nedostala subvenci na koupaliště pro děti, poněvadž vesnice dostala subvenci na koupaliště dobytka. Proto veřejná činnost inteligence na vesnicích mimovolně se obrací proti agrární straně jako brzdě kulturní činnosti.

Budu vděčen, pane redaktore, když otisknete ve Vašem listě můj dopis.

V úctě

vesnický inteligent.

Los, který bojuje za vaše štěstí
JE LOS TŘÍDNÍ LOTERIE

Přes 1.300.000.000 Kč vyhrál hráčům třídní loterie od převratu

BOHATSTVÍ

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ -
TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí čís. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivě zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.